

DIAGNOZA OBECNEGO STANU ŚWIADCZENIA USŁUG SPOŁECZNYCH

GMINY MIASTA TARNOWA

Spis treści

1. WPROWADZENIE	4
1.1 CELE I PYTANIA BADAWCZE.....	4
1.2 METODOLOGIA.....	4
2. WYNIKI DIAGNOZY	6
2.1 POLITYKA PRORODZINNA	6
2.2 WSPIERANIE RODZINY	7
2.2.1 Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i inne kryzysy rodzin	7
2.2.2 Przemoc w rodzinie	12
2.2.3 Dzieci i młodzież	14
2.2.4 Wspieranie rodziny – znajomość przez mieszkańców podmiotów zaangażowanych	15
2.2.5 Wspieranie rodziny – podsumowanie	16
2.3 SYSTEM PIECZY ZASTĘPCZEJ	19
2.4 POMOC SPOŁECZNA	22
2.4.1 Wyzwania demograficzne	22
2.4.2 Korzystanie z pomocy społecznej	23
2.4.3 Bezdomność	25
2.4.4 Pomoc społeczna – znajomość przez mieszkańców podmiotów zaangażowanych.....	26
2.4.5 Pomoc społeczna - podsumowanie	27
2.5 PROMOCJA I OCHRONA ZDROWIA	29
2.5.1 Podmioty lecznicze	29
2.5.2 Alkoholizm.....	31
2.5.3 Promocja i ochrona zdrowia – podsumowanie	32
2.6 WSPIERANIE OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ	34
2.7 EDUKACJA PUBLICZNA	43
2.7.1 Wychowanie przedszkolne	43
2.7.2 Edukacja na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym	43
2.7.3 Edukacja na poziomie wyższym	44
2.7.4 Edukacja publiczna – podsumowanie	45
2.8 PRZECIWDZIAŁANIE BEZROBOCIU	47
2.8.1 Bezrobocie.....	47
2.8.2 Ubóstwo.....	48
2.8.3 Przeciwdziałanie bezrobociu – znajomość przez mieszkańców podmiotów zaangażowanych	50
2.8.4 Przeciwdziałanie bezrobociu - podsumowanie.....	51
2.9 KULTURA.....	52

2.10 KULTURA FIZYCZNA I TURYSTYKA.....	57
2.11 POBUDZANIE AKTYWNOŚCI OBYWATELSKIEJ	58
3. WSPÓŁPRACA MIĘDZY JEDNOSTKAMI ŚWIADCZĄCYMI USŁUGI SPOŁECZNE.....	62
4. SPIS TABEL	65
5. BIBLIOGRAFIA	67

1. Wprowadzenie

1.1 Cele i pytania badawcze

Diagnoza obecnego stanu świadczenia usług społecznych Gminy Miasta Tarnowa koncentruje się na **dostarczeniu informacji o usługach społecznych aktualnie realizowanych w Tarnowie**. Opracowanie stanowi uzupełnienie raportu *Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych* i stanowi jego integralną część. Szerzej na temat założeń diagnozy i zasad jej przeprowadzenia - we wskazanym dokumencie.

Zdefiniowane **problemy badawcze** dla niniejszego raportu to:

- Jak wygląda katalog usług społecznych, realizowanych przez różne podmioty w mieście?
- Jakie są możliwości współpracy różnych podmiotów w zakresie lepszego odpowiadania na potrzeby wspólnoty samorządowej?

1.2 Metodologia

Diagnoza obecnego stanu świadczenia usług społecznych Gminy Miasta Tarnowa zrealizowana została przy wykorzystaniu następujących metod i technik badawczych:

- analiza desk research – weryfikacja i przetwarzanie różnego rodzaju danych wtórnych, korzystając z materiałów źródłowych, takich jak:
 - dane statystyczne pochodzące z Głównego Urzędu Statystycznego;
 - dane pozyskane z Centrum Usług Społecznych w Tarnowie na temat realizacji miejskiej polityki społecznej, w tym pochodzące z takich opracowań jak:
 - *Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie;*
 - *Oceny Zasobów Pomocy Społecznej Gminy Miasta Tarnowa;*
 - oficjalne miejskie (i inne) dokumenty strategiczne, najbardziej aktualne w momencie opracowywania raportu:
 - *projekt Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030;*
 - *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tarnowa na lata 2017-2020;*
 - *Raport o stanie miasta 2020;*

- *Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Mieście Tarnowie na lata 2021-2025;*
- *Wieloletni program współpracy Gminy Miasta Tarnowa z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na lata 2021-2025.*
- ogólnodostępne materiały zamieszczone w internecie, w tym na stronach internetowych i profilach w mediach społecznościowych instytucji i organizacji pozarządowych.
- indywidualne wywiady pogłębione (IDI) – przeprowadzono 9 wywiadów:
 - wywiad z przedstawicielem organizacji pozarządowej działającej w obszarze kultury i oferty spędzania czasu wolnego [IDI 1];
 - wywiad z przedstawicielem organizacji pozarządowej działającej w zakresie wsparcia psychologicznego i terapeutycznego [IDI 2];
 - wywiad z przedstawicielem organizacji pozarządowej wspierającej rynek pracy [IDI 3];
 - wywiad z przedstawicielem organizacji pozarządowej, wspierającej rozwój dzieci i młodzieży, a także udzielającej wsparcia osobom starszym [IDI 4];
 - wywiad z organizacją pozarządową działającą w obszarze wsparcia osób z niepełnosprawnością i seniorów [IDI 5];
 - wywiad z przedstawicielem instytucji kulturalnej [IDI 6]
 - wywiad z przedstawicielem instytucji edukacyjnej i wspierającej dzieci i młodzież [IDI 8];
 - wywiad z przedstawicielem jednej ze szkół ponadpodstawowych [IDI 9].
- ankieta CAWI i PAPI - badanie ankietowe przeprowadzone w dniach 29.03.-14.04.2022 – więcej na temat ankiety i struktury jej respondentów w dokumencie *Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych Gminy Miasta Tarnowa.*

2. Wyniki diagnozy

2.1 Polityka prorodzinna

Obszar polityki prorodzinnej w Tarnowie zagospodarowywany jest przede wszystkim przez działalność **żłobków**, realizujących opiekę nad dziećmi do lat 3. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na terenie Gminy Miasta Tarnowa na koniec 2020 roku działało 10 żłobków, a liczba miejsc w tych żłobkach wynosiła 556. W 2021 roku w mieście przybyły dodatkowe 2 żłobki i 55 miejsc w tych żłobkach.

Tarnowskie żłobki publiczne to:

- Żłobek nr 1 przy ul. Topolowej 4;
- Żłobek nr 2 przy ul. Wiejskiej 29;
- Żłobek nr 3 przy ul. Goslara 5;
- Żłobek nr 4 przy ul. Westerplatte 12;
- Żłobek nr 5 przy ul. Do Prochowni;
- Żłobek nr 6 przy ul. Pracy 4 c.

Prowadzeniem żłobków publicznych zajmuje się **Zespół Żłobków w Tarnowie**, działający w formie jednostki budżetowej¹.

Wśród żłobków prowadzonych przez inne podmioty niż samorząd terytorialny są:

- Żłobek niepubliczny Chata Skrzata przy ul. J. Piłsudskiego 31;
- Żłobek niepubliczny Małe Szczęścia przy ul. W. Rogoyskiego 15/2;
- Żłobek Maluszek przy ul. Narutowicza 15;
- Niepubliczny Żłobek Fun&Play Tarnów przy ul. Klimeckiego 11;
- Żłobek Pałacyk Malucha przy ul. Kołłątaja 14.

¹ Zespół Żłobków w Tarnowie, <https://www.zlobki.tarnow.pl/>, dostęp: 28.04.2022.

Rozwój zasobów instytucjonalnych dla dzieci w wieku 0-3 lata znalazł miejsce w projekcie *Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030* w obszarze związanym z aktywną polityką społeczną i przeciwdziałaniem wykluczeniu².

Tabela 1. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze polityki prorodzinnej w Tarnowie

Podmiot	Realizowane usługi w zakresie polityki prorodzinnej
żłobki (publiczne i niepubliczne)	• sprawowanie opieki nad dziećmi do lat 3; • wprowadzanie dzieci w system edukacji poprzez zajęcia i aktywności rozwijające umiejętności; • wspomaganie rodziców w procesie wychowawczym; • budowanie pozytywnych postaw w życiu rodzinnym i społecznym

Źródło: opracowanie własne.

2.2 Wspieranie rodziny

2.2.1 Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i inne kryzysy rodzin

Podmiotem wysuwającym się na pierwszy plan w kontekście wspierania rodzin jest **Centrum Usług Społecznych w Tarnowie**. Wspieranie rodzin realizowane jest przy wykorzystaniu szeregu narzędzi, wśród których wymienić można:

- pracę socjalną - narzędzie pozamaterialnego wspierania klientów pomocy społecznej w zakresie m.in. zapewnienia/uzyskania niezbędnych środków materialnych, warunków mieszkaniowych, przeciwdziałania bezrobociu, poprawy stanu zdrowia, zapewnienia opieki osobom starszym i z niepełnosprawnością, poprawy funkcjonowania rodzin z problemem zaburzeń psychicznych, uzależnień czy motywowania do zdrowego stylu życia;
- kontrakt socjalny - pisemna umowa między osobą zgłaszającą prośbę o udzielenie pomocy społecznej a pracownikiem socjalnym, określająca sposób współdziałania w zakresie rozwiązania trudnej sytuacji życiowej lub w celu wzmocnienia aktywności i samodzielności życiowej, zawodowej czy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu;

² Projekt „Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030”, załącznik do uchwały Nr LIX/579/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 27 stycznia 2022 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu "Strategii Rozwoju Miasta - Tarnów 2030", s. 17.

- poradnictwo specjalistyczne i interwencje kryzysowe – wsparcie rodzin niepełnych i wielodzietnych, doradztwo i terapia, przeciwdziałanie bezrobociu, pomoc rodzinom zagrożonym patologiami i przestępczością, udzielanie specjalistycznego poradnictwa w rodzinach z problemem przemocy i in.³.

Centrum Usług Społecznych w Tarnowie realizuje ponadto wsparcie materialne rodzin, wydając decyzje o przyznaniu zasiłków i świadczeń dedykowanych rodzinom. Wśród nich wymienić można zasiłki rodzinne i dodatki do zasiłków rodzinnych, w tym jednorazowy dodatek z tytułu urodzenia dziecka, jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia dziecka, świadczenia rodzicielskie, świadczenia z funduszu alimentacyjnego, jednorazowe świadczenia w ramach Programu „Za życiem” czy zasiłki celowe. Warto wspomnieć, że aktualnie część świadczeń pieniężnych dla rodzin przeszło do obsługi z Centrum Usług Społecznych w Tarnowie do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – są to świadczenie wychowawcze 500+ i świadczenia Dobry Start 300+⁴.

Formą wsparcia rodzin są asystenci rodziny, którzy służą poprawie funkcjonowania rodzin i jej członków w aspektach prawidłowego wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczej. Asystenci rodziny wspierają konkretne rodziny, aby w przyszłości mogły one samodzielnie pokonywać trudności życiowe, zwłaszcza w obszarze opieki i wychowania dzieci. Asystent rodziny pracuje z daną rodziną w sposób zindywidualizowany. W 2021 roku asystenci rodziny w Tarnowie współpracowali z 74 rodzinami, w których wychowywało się 208 dzieci⁵.

Do rodzin wielodzietnych kierowane jest wsparcie w postaci Karty Dużej Rodziny, stanowiącej system zniżek i dodatkowych uprawnień dla rodzin z trojgiem i więcej dzieci. Wnioski o wydanie karty można składać w Centrum Usług Społecznych w Tarnowie, podobnie jak wnioski o wydanie Karty Tarnowskiej Rodziny. To miejski program z dodatkowym systemem zniżek i uprawnień, oferowanych przez miejskie instytucje publiczne, jak i firmy prywatne.

³ Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie oraz z realizacji Programu Rozwoju Rodzinnej Pieczy Zastępczej dla Miasta Tarnowa na lata 2021-2023 za 2021, s. 23-25.

⁴ Świadczenie wychowawcze 500_ od 2022 roku, <https://www.zus.pl/baza-wiedzy/biezace-wyjasnienia-komerek-merytorycznych/swiadczenia/-/publisher/details/1/swiadczenie-wychowawcze-500-od-2022-roku/3068230>, Program Dobry Start – wsparcie dla wszystkich uczniów rozpoczynających rok szkolny, <https://www.zus.pl/baza-wiedzy/program-dobry-start>, dostęp: 28.04.2022.

⁵ Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie oraz z realizacji Programu Rozwoju Rodzinnej Pieczy Zastępczej dla Miasta Tarnowa na lata 2021-2023 za 2021, s. 28.

Uprawnia m.in. do ulgowych przejazdów komunikacją miejską, tańszych biletów wstępu do tarnowskich obiektów sportowych, instytucji kultury, rabatów na usługi gastronomiczne, medyczne, kursy językowe, Internet itp. Do posiadania Karty Tarnowskiej Rodziny uprawnionymi są rodziny z co najmniej trojgiem dzieci.

Centrum Usług Społecznych w Tarnowie wspiera rodziny także poprzez udzielanie świadczeń niepieniężnych w formie dożywiania.

W mieście poza Centrum Usług Społecznych w Tarnowie funkcjonuje szereg innych podmiotów, wspierających rodziny.

Specjalistyczna Poradnia Profilaktyczno-Terapeutyczna koncentruje swoją działalność na diagnozie i terapii zaburzeń zachowania dzieci i młodzieży, wsparciu wychowawczym rodziców i nauczycieli, promocji zdrowia psychicznego i profilaktyce zagrożeń. Oferuje usługi skierowane do:

- dorosłych (rodziców, opiekunów, nauczycieli i pedagogów) – w formie:
 - konsultacji i porad, których celem jest rozpoznanie problemu, udzielenie informacji i wsparcia;
 - warsztatów i szkoleń z zakresu budowania relacji, wychowania dzieci i młodzieży, trudności wychowawczych i zagrożeń dla rozwoju dzieci i młodzieży;
- dzieci i młodzieży – w formie:
 - terapii indywidualnej;
 - diagnostyki psychologicznej, pedagogicznej czy logopedycznej na potrzeby terapii, dostosowania wymagań edukacyjnych w szkole czy na potrzeby Zespołu Orzekającego;
 - zajęć socjoterapeutycznych i rozwojowych wspierających rozwój emocjonalny i społeczny;
- rodzin – w formie:
 - konsultacji i porad rodzinnych i małżeńskich;
 - terapii rodzinnej i rodzicielskiej;
 - mediacji;

- szkół – w formie:
 - warsztatów i zajęć dla uczniów i nauczycieli;
 - działalności zespołów konsultacyjno-superwizyjnych dla pedagogów szkolnych;
 - interwencji w szkołach ze spotkaniami pracowników poradni z klasą i nauczycielami;
 - wsparcia w rozwiązywaniu konfliktów w szkole.

Częścią Specjalistycznej Poradni Profilaktyczno-Terapeutycznej jest wspomniany Zespół Orzekający. Wydaje on opinie i orzeczenia dla dzieci uczęszczających do przedszkoli, szkół i ośrodków. Opinie dotyczą potrzeb kształcenia specjalnego i zajęć rewalidacyjno-wychowawczych. Organem prowadzącym dla Specjalistycznej Poradni Profilaktyczno-Terapeutycznej w Tarnowie jest Urząd Miasta Tarnowa. Podmiot jest jednostką budżetową miasta⁶.

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna to placówka oświatowa. Jej działalność koncentruje się na udzielaniu dzieciom pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w tym logopedycznej, pomocy w wyborze kierunku kształcenia i zawodu, pomocy psychologiczno-pedagogicznej związanej z wychowywaniem i kształceniem dzieci i młodzieży rodzicom i nauczycielom oraz wspomaganiu przedszkoli, szkół i placówek w zakresie realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych. Oferuje usługi skierowane do:

- przedszkoli i szkół w formie:
 - zajęć i spotkań dla uczniów z zakresu planowania ścieżki edukacyjno-zawodowej, predyspozycji zawodowych, zagrożeń dla rozwoju, radzenia sobie ze stresem i emocjami, świadomości na temat przemocy;
 - szkoleń dla rad pedagogicznych z zakresu budowania relacji, motywowania i przezwyciężania trudności w uczeniu się u uczniów;
 - prelekcji dla rodziców, nauczycieli i wychowawców z zakresu radzenia sobie z trudnymi emocjami u dzieci, trudności rozwojowych, wspierania rozwoju emocjonalnego dzieci;

⁶ Specjalistyczna Poradnia Profilaktyczno-Terapeutyczna, <http://www.sppt.tarnow.pl/>, dostęp: 28.04.2022

- profilaktycznych zajęć warsztatowych w zakresie wspierania rozwoju psychicznego, radzenia sobie ze stresem i innymi trudnościami dla uczniów, rodziców i nauczycieli;
- dzieci i młodzieży – w formie:
 - diagnozy obejmującej badania psychologiczne, pedagogiczne, logopedyczne i badania predyspozycji zainteresowań i uzdolnień dzieci, także pod kątem orzecznictwa i opiniowania dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, niepełnosprawnych;
 - terapii – pedagogicznej, logopedycznej, psychologicznej, także terapii dla dzieci z niepełnosprawnością intelektualną, ze sprzężonymi niepełnosprawnościami i zaburzeniami rozwoju psychoruchowego;
 - warsztatów, treningów i zajęć;
 - doradztwa zawodowego;
- rodziców – w formie:
 - profilaktycznych zajęć warsztatowych w zakresie wspierania rozwoju psychicznego, radzenia sobie ze stresem i innymi trudnościami dla uczniów, rodziców i nauczycieli;
 - prowadzenia grup wsparcia dla rodziców dzieci z zaburzeniami.

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna także posiada Zespół Orzekający, wydający orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, indywidualnego nauczania, zajęć rewalidacyjno-wychowawczych oraz opinie o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka. Poradnia wydaje także opinie w sprawach dotyczących procesu edukacyjnego uczniów (np. wcześniejszego przyjęcia do szkoły podstawowej, odroczenia obowiązku szkolnego) czy kwestii konieczności objęcia dziecka pomocą psychologiczno-pedagogiczną. Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna organizuje ponadto wczesne wspomaganie rozwoju dzieci, mające na celu stymulowanie psychoruchowego i społecznego rozwoju dziecka od chwili wykrycia niepełnosprawności do podjęcia nauki w szkole. Poradnia jest jednostką budżetową miasta⁷.

⁷ Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, <http://ppptarnow.pl/>, dostęp: 28.04.2022.

Wsparciem dla samotnych matek i kobiet w ciąży w Tarnowie jest **Diecezjalny Dom Samotnej Matki**, prowadzony przez Siostry Urszulanki. Kobiety mogą przebywać w nim kilka miesięcy przed i po urodzeniu dziecka. Co roku z pobytu w domu korzysta ponad 20 matek⁸.

Organizacje pozarządowe działające w zakresie wspierania rodzin w obszarze psychoterapii wskazują, że planują rozwój – choćby w obszarze nowych specjalizacji i nurtów psychoterapii, z włączeniem porad seksuologa czy szerszej terapii rodzin. Planuje się także rozwój takich aktywności jak warsztaty i konferencje. Głównymi barierami dla rozwoju są według przedstawicieli tego typu podmiotów kwestie finansowe – nie jest możliwe zaspokojenie zapotrzebowania na specjalistów samymi wolontariuszami, szczególnie w przypadku wsparcia psychoterapeutycznego, gdzie istotna jest ciągłość świadczenia usług. Organizacje pozarządowe mogą pozyskiwać fundusze poprzez udział w konkursach organizowanych przez Urząd Miasta, ale wskazuje się, że konkursy te są rozpisywane niecyklicznie, co utrudnia zachowanie ciągłości w pozyskiwaniu finansowania [IDI 2].

2.2.2 Przemoc w rodzinie

Centrum Usług Społecznych w Tarnowie udziela pomocy społecznej osobom i rodzinom z powodu przemocy w rodzinie. Realizuje poradnictwo socjalne, psychologiczne, prawne - osobiście i telefonicznie. Centrum Usług Społecznych uczestniczy także rokrocznie w Międzynarodowej Kampanii Społecznej pn. „Biała Wstążka”, która ma na celu zaznajomienie mieszkańców Tarnowa z systemem przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz przedstawienie dostępnej oferty pomocowej dedykowanej osobom uwikłanym w przemoc⁹.

W Tarnowie w zakresie reagowania na przypadki przemocy w rodzinie funkcjonuje **Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie**. W jego pracach biorą udział przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, Urzędu Miasta Tarnowa, Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia i organizacji pozarządowych, a także kuratorzy sądowi oraz prokurator Prokuratury Rejonowej w Tarnowie. Zespół Interdyscyplinarny prowadzi działania na rzecz pomocy ofiarom przemocy

⁸ Dom samotnej matki w Tarnowie, <https://urszulanki.pl/zgromadzenie/apostolstwo/praca-charytatywna-i-srodowiskowa>, dostęp: 28.04.2022.

⁹ Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 71.

i przeciwdziałania temu zjawisku, konsultuje indywidualne przypadki przemoc w rodzinie i inicjuje działania interwencyjne¹⁰.

Osoby dopuszczające się przemocy w rodzinie mogą zostać skierowane do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy. Mają one powstrzymać sprawcę przed dalszym stosowaniem przemocy wobec osoby najbliższej. W Tarnowie programy te realizowane są przez **Tarnowski Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Wsparcia Ofiar Przemocy**. Jest to jedyna w Tarnowie i regionie placówka świadcząca specjalistyczną pomoc dla ofiar przemocy w rodzinie.

Poza tym zadaniem Ośrodek pełni funkcję:

- ośrodka interwencji kryzysowej z całodobową specjalistyczną pomocą (psycholog, terapeuta, pedagog, pracownik socjalny) dla osób w kryzysie psychicznym;
- specjalistycznego ośrodka wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie z całodobową pomocą (psycholog, terapeuta, pedagog, pracownik socjalny) dla osób doznających przemocy w rodzinie z możliwością uzyskania przez nie schronienia i pomocy ambulatoryjnej.

Tarnowski Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Wsparcia Ofiar Przemocy jest jednostką budżetową Gminy Miasta Tarnowa.

Fundacja im. Hetmana Jana Tarnowskiego prowadzi **Okręgowy Ośrodek Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przestępstwem**. Ośrodek prowadzony jest w ramach projektu Ministerstwa Sprawiedliwości w zakresie udzielenia pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem, świadkom przestępstw i osobom im najbliższym. Ośrodek organizuje i finansuje pomoc prawną, a także wsparcie w pokryciu kosztów związanych z psychoterapią i pomocą psychiatryczną oraz innych kosztów związanych z sytuacją kryzysową (np. świadczeń zdrowotnych).

Wsparcie interwencyjne w zakresie przemocy w rodzinie realizowane jest przez **Policję**.

¹⁰ Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, <http://www.cus.tarnow.pl/oferowane-wsparcie/przemoc-w-rodzinie/zespole-interdyscyplinarny-ds-przeciwdzialania-przemocy-w-rodzinie>, dostęp: 28.04.2022.

W **szkołach** na terenie Tarnowa systematycznie prowadzone są działania profilaktyczne, uświadamiające młodzież w zakresie zjawiska przemocy, jego konsekwencji i możliwości uzyskania wsparcia.

2.2.3 Dzieci i młodzież

Wsparciem dla dzieci ze środowisk zagrożonych wykluczeniem są **placówki wsparcia dziennego**. W 2021 roku było ich 3 – 1 prowadzona przez jednostkę samorządu terytorialnego (Placówka Wsparcia Dziennego: Akademia Aktywności w Tarnowie ul. Spytki 1a/5-6 oraz ul. Gumniska 25 - placówka działa w strukturach Centrum Usług Społecznych w Tarnowie) oraz 2 – przez organizacje pozarządowe (Placówka Wsparcia Dziennego w formie specjalistycznej - SIEMACHA Spot Gemini Park działająca przy ul. 16 Pułku Piechoty 12 oraz Placówka Specjalistyczna Wsparcia Dziennego KANA działająca przy ul. Mościckiego 12). Łączna liczba miejsc w tych placówkach w 2021 roku wynosiła 230, a liczba korzystających – 182¹¹. Placówki wsparcia dziennego oferują zajęcia plastyczne, muzyczne, językowe, relaksacyjne, socjoterapeutyczne czy zajęcia z psychologii, a także organizują czas wolny wychowankom w formie wyjść kulturalnych, wycieczek edukacyjnych i zajęć. Wsparcie oferowane jest dla dzieci i młodzieży z rodzin wielodzietnych, w trudnej sytuacji życiowej, będących pod opieką pomocy społecznej, z zaburzeniami zachowania i komunikacji, ze specjalnymi potrzebami czy z zaniedbanych środowisk.

Wsparciem dla dzieci i młodzieży w zapewnianiu im dobrej jakości oferty czasu wolnego są także **światlice przyszkolne**. *Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok* wskazuje, że w mieście działa 18 takich podmiotów, ulokowanych przy szkołach¹².

Przedstawiciel organizacji działającej m.in. w obszarze wsparcia młodzieży wskazuje, że podmiot, który reprezentuje jest w ciągłej aktywności jeśli chodzi o pozyskanie dofinansowania na nowe projekty i przedsięwzięcia na rzecz dzieci i młodzieży – czy to z wykorzystaniem budżetu obywatelskiego, czy z funduszy ministerstwa, samorządu. Barierą dla realizacji większego zakresu działań są właśnie finanse [IDI 5].

¹¹ Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 49.

¹² Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 10.

Projekt *Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030* wskazuje na plany poszerzenia oferty wsparcia środowiskowego w mieście w zakresie ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży¹³.

2.2.4 Wspieranie rodziny – znajomość przez mieszkańców podmiotów zaangażowanych

W ankiecie przeprowadzonej wśród mieszkańców Tarnowa zadano pytanie dotyczące tego, które z podmiotów pomocowych funkcjonujących na terenie Tarnowa i działających na rzecz rodzin mieszkańcy znają i z których wsparcia korzystali. Najbardziej znanymi instytucjami są w tym obszarze Komenda Miejska Policji, Centrum Usług Społecznych w Tarnowie, Straż Miejska, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna oraz Tarnowski Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Wsparcia Ofiar Przemocy, wskazywane przez ponad połowę respondentów.

Tabela 2. Poziom znajomości i korzystania ze wsparcia podmiotów działających na rzecz rodzin w Tarnowie

	znam	korzystałem/am ze wsparcia
Centrum Usług Społecznych w Tarnowie (dawniej Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowie)	69,0%	18,3%
Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna	60,7%	18,3%
Specjalistyczna Poradnia Profilaktyczno-Terapeutyczna	44,1%	5,3%
Placówki Wsparcia Dziennego	34,0%	1,8%
Tarnowski Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Wsparcia Ofiar Przemocy	50,0%	3,4%
Komenda Miejska Policji	73,1%	20,3%
Straż Miejska	66,5%	17,1%

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

¹³ Projekt „Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030”, załącznik do uchwały Nr LIX/579/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 27 stycznia 2022 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu "Strategii Rozwoju Miasta - Tarnów 2030", s. 17.

2.2.5 Wspieranie rodziny – podsumowanie

Tabela 3. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze wspierania rodziny w Tarnowie

Podmiot	Realizowane usługi w zakresie wspierania rodziny
Centrum Usług Społecznych w Tarnowie	• udzielanie pomocy z przyczyny bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, potrzeby ochrony macierzyństwa, w tym wielodzietności, przemocy w rodzinie; • wspieranie rodzin z wykorzystaniem pracy socjalnej, kontraktów socjalnych, poradnictwa specjalistycznego, interwencji kryzysowej, pracy asystentów rodziny i wsparcia materialnego w formie zasiłków; • przyjmowanie wniosków dot. Karty Dużej Rodziny i Karty Tarnowskiej Rodziny – narzędzi wspierających rodziny wielodzietne; • udzielanie świadczeń niepieniężnych w formie dożywiania; • pełnienie roli „pierwszego adresu”, do którego trafiają rodziny w kryzysie, koordynowanie wsparcia dla nich i udzielanie informacji o innych możliwościach uzyskania pomocy
Specjalistyczna Poradnia Profilaktyczno-Terapeutyczna	• realizacja usług diagnostycznych i terapeutycznych w zakresie zdrowia psychicznego dla dzieci, młodzieży, dorosłych i rodzin; • wspieranie szkół i szkolnych pedagogów poprzez działania konsultacyjno-superwizyjne, jak i aktywne wspieranie w rozwiązywaniu konfliktów w szkołach; • wydawanie opinii i orzeczeń dla dzieci i uczniów o potrzebach kształcenia specjalnego i zajęć rewalidacyjno-wychowawczych; • oferowanie możliwości podniesienia wiedzy z zakresu psychologii i umiejętności wychowawczych dla rodziców, nauczycieli i pedagogów, jak i wiedzy i umiejętności w zakresie aspektów psychologicznych dla dzieci i młodzieży w ramach szkoleń, zajęć i warsztatów

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna	• realizacja usług diagnostycznych i terapeutycznych w zakresie psychologii, pedagogiki i logopedii dla dzieci, młodzieży i rodziców; • realizacja doradztwa zawodowego i diagnostyki predyspozycji i uzdolnień; • wydawanie opinii i orzeczeń dla dzieci i uczniów o potrzebach kształcenia specjalnego, indywidualnego nauczania i zajęć rewalidacyjno-wychowawczych; • prowadzenie grup wsparcia dla rodziców dzieci z zaburzeniami; • organizowanie wczesnego wspomagania rozwoju dzieci; • oferowanie możliwości podniesienia wiedzy z zakresu psychologii i umiejętności wychowawczych dla rodziców, nauczycieli i pedagogów, jak i wiedzy i umiejętności w zakresie aspektów psychologicznych dla dzieci i młodzieży w ramach szkoleń, zajęć i warsztatów
Diecezjalny Dom Samotnej Matki prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Urszulanek	• zapewnienie miejsca schronienia dla samotnych matek i kobiet w ciąży
Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	• prowadzenie działań na rzecz pomocy ofiarom przemocy i przeciwdziałania temu zjawisku, konsultowanie indywidualne przypadków i inicjowanie działań interwencyjnych
Tarnowski Ośrodek Interwencji Kryzysowej i Wsparcia Ofiar Przemocy	• udzielanie całodobowego wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie oraz osób w kryzysie psychicznym z możliwością zapewnienia schronienia; • realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie
Okręgowy Ośrodek Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przestępstwem prowadzony przez Fundację im. Hetmana Jana Tarnowskiego	• organizacja i finansowanie pomocy prawnej, jak i kosztów związanych z sytuacją kryzysową dla osób dotkniętych przestępstwem, także w obszarze przemocy w rodzinie

Komenda Miejska Policji w Tarnowie	wsparcie interwencyjne w przypadkach przemocy w rodzinie
placówki wsparcia dziennego (Placówka Wsparcia Dziennego Akademia Aktywności, Placówka Wsparcia Dziennego w formie specjalistycznej - SIEMACHA Spot Gemini Park, Placówka Specjalistyczna Wsparcia Dziennego KANA)	organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży ze środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym i z rodzin borykających się z problemami opiekuńczo-wychowawczymi
światlice przyszkolne	organizacja czasu wolnego dla dzieci i młodzieży
szkoły	- działania edukacyjne i profilaktyczne w zakresie budowania pozytywnych postaw funkcjonowania w rodzinach oraz w zakresie kryzysów i radzenia sobie z nimi (w tym kryzysów związanych z przemocą); - przekazywanie informacji o sytuacjach kryzysowych w rodzinach, identyfikowanych wśród uczniów do innych podmiotów
Poradnia Specjalistyczna i Telefon Zaufania w Tarnowie prowadzone przez Fundację Auxilium	- udzielanie pomocy: psychologicznej, pedagogicznej, medycznej, prawnej i duszpasterskiej - obsługa telefonu zaufania
Fundacja JMJ RADOSNY RODZIC	realizacja programów profilaktycznych, coachingu i warsztatów dla rodzin i rodziców
Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Diecezji Tarnowskiej	zrzeszanie osób młodych między 16. a 30. rokiem życia w celu organizacji wspólnych przedsięwzięć, wsparcia duchowego, szkolenia różnych umiejętności i organizacji warsztatów
Stowarzyszenie KANON	- organizacja projektów dla mieszkańców z obszaru edukacji, kultury i sportu; - oferta konsultacji z psychologami; - organizacja kolonii dla dzieci; - prowadzenie świetlicy środowiskowej PRZYSTAŃ
Stowarzyszenie Mamy Tarnów	wspomaganie dzieci i rodziny w wymiarze rozwoju i edukacji poprzez specjalistów

Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Diecezji Tarnowskiej	wsparcie w sytuacjach trudnych – mediacja w sporach rodzinnych, pracowniczych, sąsiedzkich, szkolnych, pomoc w problemach związanych z niepłodnością, poradnictwo specjalistyczne i prawne, wsparcie duszpasterskie
Tarnowskie Centrum Mediacji	grupa aktywnych mediatorów
Towarzystwo Powszedniej Pomocy "Serce"	pomoc dzieciom z rodzin biednych i patologicznych, wolontariat w szpitalach

Źródło: opracowanie własne.

2.3 System pieczy zastępczej

Pieczą zastępczą to opieka sprawowana nad dzieckiem w przypadku niemożności zapewnienia mu opieki i wychowania przez rodziców biologicznych. Pierwszym „adresem”, pod jaki kierowane są dzieci trafiające do systemu pieczy zastępczej są **rodziny zastępcze**. Tych w Tarnowie w 2021 roku funkcjonowało ok. 90. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych przekraczała 100.

W przypadku, gdy nie istnieje możliwość umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej, dziecko pozbawione częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej może być umieszczone w **placówce opiekuńczo-wychowawczej**. W 2021 roku w Tarnowie funkcjonowało 5 tego typu placówek, w których umieszczonych było w 2021 roku blisko 80 dzieci.

Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu socjalizacyjnego im. Janusza Korczaka swoją historię sięga 1951 roku. To całodobowa placówka koedukacyjna, przeznaczona dla 14 dzieci, w szczególności posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu socjalizacyjnego „Przyjazny Dom” to druga pod względem długości historii placówka o charakterze koedukacyjnym przeznaczona dla 14 dzieci. Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu socjalizacyjnego „Słoneczny Dom” przeznaczona jest z kolei dla 10 dzieci. Trafiają do niej dzieci w starszym wieku i są przygotowywane do samodzielnego życia. Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza typu interwencyjnego „Pogotowie Opiekuńcze” to podmiot, którego celem jest doraźna opieka nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej do czasu jego powrotu do rodziny naturalnej lub umieszczenia w rodzinnej pieczy zastępczej. Do placówki przyjmowane są dzieci w wieku od 10. do 18. roku życia, skierowane przez Centrum Usług Społecznych w Tarnowie na podstawie postanowień. W wyjątkowych przypadkach w placówce umieszczane są dzieci poniżej 10. roku życia, szczególnie gdy

przemawia za tym stan zdrowia lub dotyczy to rodzeństwa¹⁴. Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Rodzinny Dom” z kolei jest placówką typu rodzinnego, przeznaczoną dla 8 dzieci do 18 roku życia. Rozpoczęła działalność w 2021 roku, zwiększając liczbę placówek opiekuńczo-wychowawczych w Tarnowie do 5¹⁵. W szczególności skierowana jest do liczego rodzeństwa, które nie może być umieszczane w placówkach innego typu¹⁶.

Placówki opiekuńczo-wychowawcze w Tarnowie obsługiwane są przez **Centrum Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych** w Tarnowie, które zapewnia ich pełną i wspólną obsługę ekonomiczno-administracyjną i organizacyjną.

Rodziny zastępcze, ich wychowankowie, jak i dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej objęte są wsparciem **Centrum Usług Społecznych w Tarnowie** - zarówno materialnym, jak i doradczym, skoncentrowanym na zapewnieniu jak najlepszych warunków dla życia i rozwoju. Wspierani są także wychowankowie opuszczający pieczę zastępczą, uzyskujący pomoc pieniężną na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki. Centrum Usług Społecznych w Tarnowie pełni funkcję Organizatora Rodzinnej Pieczy Zastępczej w mieście. Organizuje szkolenia dla kandydatów na rodziny zastępcze, poddaje te rodziny ocenie, a także podejmuje działania skierowane na promocję rodzicielstwa zastępczego.

Prawie połowa respondentów w ankiecie przeprowadzonej wśród mieszkańców Tarnowa ma świadomość istnienia na terenie miasta Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych.

Tabela 4. Poziom znajomości i korzystania ze wsparcia podmiotów działających w obszarze pieczy zastępczej w Tarnowie

	znam	korzystałem/am ze wsparcia
Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze	46,3%	2,1%

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

¹⁴ Raport o stanie miasta 2020, Urząd Miasta Tarnowa, Tarnów 2021, s. 221-223.

¹⁵ Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 48.

¹⁶ Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 43.

Tabela 5. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze pieczy zastępczej w Tarnowie

Podmiot	Realizowane usługi w zakresie pieczy zastępczej
Centrum Usług Społecznych w Tarnowie	• pełnienie funkcji Organizatora Rodzinnej Pieczy Zastępczej; • przygotowywanie rodzin do pełnienia funkcji rodziny zastępczej; • udzielanie świadczeń materialnych dla rodzin zastępczych, ich wychowanków i dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej; • udzielanie wsparcia doradczego dla rodzin zastępczych, ich wychowanków i dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej; • wspieranie usamodzielniających się osób wychodzących z pieczy zastępczej; • promowanie idei rodzicielstwa zastępczego
placówki opiekuńczo-wychowawcze	• sprawowanie opieki dla dzieci w trudnej sytuacji w przypadku braku możliwości umieszczenia ich w rodzinach zastępczych
Centrum Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w Tarnowie	• pełnienie obsługi ekonomiczno-administracyjnej i organizacyjnej placówek opiekuńczo-wychowawczych
Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom "Struktura"	• wsparcie dla wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i sierot w zakresie kształtowania postawy przedsiębiorczości przy wchodzeniu w życie samodzielne; • poszukiwanie miejsc pracy dla wychowanków, pomoc finansowa i doradcza dla wychowanków zamierzających prowadzić samodzielną działalność gospodarczą
Stowarzyszenie Miejmy Siebie	• udzielanie szeroko pojętego wsparcia rodzinom zastępczym i dzieciom przebywającym w pieczy zastępczej

Źródło: opracowanie własne.

2.4 Pomoc społeczna

2.4.1 Wyzwania demograficzne

Wobec zwiększającej się liczby osób w wieku poprodukcyjnym w Tarnowie zwiększa się zapotrzebowanie na podmioty wspierające seniorów. Tarnów posiada sieć **klubów dla seniorów**. W 2021 roku w mieście działało 6 takich podmiotów. 5 klubów seniora działa w ramach **Międzyosiedlowych Centrów Aktywności Senioralnej** na zlecenie Gminy Miasta Tarnowa, prowadzonych przez organizacje pozarządowe wyłonione w otwartym konkursie ofert i współfinansowanych z budżetu miasta, a są to:

- Siemacha Spot Nestor
- MCAS – Złoty Wiek;
- MCAS – KANON;
- MCAS – Krzyż;
- MCAS UTW (Uniwersalizm, Temperament, Wiedza) dla seniora w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wieku.

Międzyosiedlowe Centra Aktywności Senioralnej oferują osobom starszym w mieście takie usługi jak:

- warsztaty i kursy (komputerowe, językowe, artystyczne, basen, taniec, pilates);
- wykłady dotyczące profilaktyki zdrowia i zajęcia z fizjoterapeutą;
- integracja seniorów;
- zagospodarowanie czasu wolnego;
- poszerzanie wiedzy kulturalnej i rozwijanie pasji i zainteresowań.

1 klub seniora im. Konstancji Sanguszkowej prowadzony jest przez Fundację Auxilium w ramach tzw. małego grantu¹⁷. Liczba uczestników zajęć w tarnowskich klubach seniora przekroczyła w 2021 roku 650 osób¹⁸.

¹⁷ Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 11.

¹⁸ Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 53.

Dalszy rozwój klubów seniora znalazł swoje miejsce w projekcie *Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030* w obszarze związanym z aktywną polityką społeczną i przeciwdziałaniem wykluczeniu osób starszych. W ramach działań strategicznych, zawartych w tym dokumencie planowane jest także poszerzenie oferty mieszkaniowej dla osób starszych¹⁹.

Odnotowując zwiększającą się liczbę osób starszych w Tarnowie realizowanych było w 2021 roku szereg programów i projektów wspierających tę grupę społeczną takich jak:

- Program „Wspieraj Seniora” Solidarnościowy Korpus Wsparcia Seniorów, program rządowy realizowany przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowie, zakładający zapewnienie usług wsparcia seniorów w wieku 70 lat i więcej, którzy w stanie epidemii COVID-19 zdecydowali się na pozostanie w domu i nie byli w stanie np. poprzez wsparcie rodziny zabezpieczyć sobie m.in. niezbędnych artykułów podstawowej potrzeby;
- Zadanie "Razem dla Seniorów - 2021", realizowane przez Fundację Zielona Przystań, umożliwiające osobom potrzebującym (starszym, niesamodzielnym, chorym, niepełnosprawnym i mającym problemy w codziennej egzystencji) skorzystanie z ciepłego posiłku w trakcie pandemii COVID-19²⁰.

2.4.2 Korzystanie z pomocy społecznej

W Tarnowie działają 4 **domy pomocy społecznej**. 2 z nich prowadzone są przez jednostkę samorządu terytorialnego, 2 – przez organizacje pozarządowe. Liczba miejsc w placówkach tego typu jest bliska 350, a liczba korzystających wynosi ok. 400 osób²¹.

¹⁹ Projekt „Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030”, załącznik do uchwały Nr LIX/579/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 27 stycznia 2022 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu "Strategii Rozwoju Miasta - Tarnów 2030", s. 19.

²⁰ Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 67-68.

²¹ Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 44.

4 Domy Pomocy Społecznej funkcjonujące w Tarnowie to:

- Dom Pomocy Społecznej im. św. Brata Alberta przy ul. Szpitalnej 53 przeznaczony dla osób przewlekle somatycznie chorych i w podeszłym wieku – funkcjonuje jako jednostka budżetowa Gminy Miasta Tarnowa;
- Dom Pomocy Społecznej przy ul. Czarna Droga 48 przeznaczony dla osób w podeszłym wieku – funkcjonuje jako jednostka budżetowa Gminy Miasta Tarnowa;
- Dom Pomocy Społecznej dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Niepełnosprawnych Intelktualnie przy ul. Robotniczej 4 przeznaczony dla osób niepełnosprawnych, często leżących i poruszających się na wózkach inwalidzkich - podmiot prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo;
- Dom Pomocy Społecznej przy PSONI – Koło w Tarnowie przy ul. Modrzejewskiej 48, przeznaczony dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie – podmiot prowadzony przez Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną - Koło w Tarnowie.

W strukturze Domu Pomocy Społecznej im. św. Brata Alberta w Tarnowie funkcjonuje dodatkowo **dom dziennego pobytu** z 50 miejscami dla potrzebujących²², zapewniający uczestnictwo w wydarzeniach i kołach zainteresowań dla podopiecznych.

Domy Pomocy Społecznej zapewniają swoim podopiecznym:

- całodobową opiekę;
- zaspokajanie niezbędnych potrzeb bytowych (miejsce zamieszkania, wyżywienie, odzież i obuwie, utrzymanie czystości);
- wsparcie opiekuńcze (udzielanie pomocy w podstawowych czynnościach życiowych, pielęgnacja oraz niezbędną pomoc w załatwianiu spraw osobistych);
- wsparcie terapeutyczne poprzez zajęcia indywidualne i grupowe.

Specyficznym rodzajem wsparcia jest udzielanie miejsca w **mieszkaniach chronionych wspieranych i treningowych**. Tych pierwszych w Tarnowie jest 2, które zapewniają łącznie

²² Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 44.

8 miejsc. Jedno mieszkanie treningowe zapewnia z kolei 3 miejsca²³. Mieszkania chronione wspierane przeznaczone są dla osób niepełnosprawnych intelektualnie jako alternatywa dla instytucjonalnych form pomocy. Osoby te w mieszkaniu chronionym przygotowują się pod opieką specjalistów do prowadzenia samodzielnego życia. Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną - Koło w Tarnowie prowadzi mieszkania chronione dla 5 niepełnosprawnych intelektualnie kobiet oraz dla 3 niepełnosprawnych intelektualnie mężczyzn²⁴. Ta sama organizacja prowadzi mieszkanie treningowe dla osób usamodzielnianych²⁵.

W zakresie pomocy społecznej realizowanych jest także szereg działań przez Centrum Usług Społecznych w Tarnowie, takich jak wspomniane w podrozdziale 2.2 *Wspieranie rodziny* praca socjalna i kontrakt socjalny.

2.4.3 Bezdomność

Na rzecz osób bezdomnych w Tarnowie działa **Schronisko dla osób bezdomnych "Dom dla Bezdomnych Mężczyzn Caritas Diecezji Tarnowskiej"** przy ul. Prostopadłej 9A. Dom jest placówką całodobową, która zapewnia schronienie i niezbędne środki do życia swoim podopiecznym, którzy nie posiadają własnego miejsca zamieszkania. Podmiot udziela także wsparcia psychicznego, duchowego, w sprawach prawnych czy medycznych, a także motywuje do podjęcia próby przezwyciężenia swojej trudnej sytuacji. W schronisku w Tarnowie w 2021 roku zapewniano miejsce dla 80 osób²⁶.

We współpracy z **Centrum Usług Społecznych w Tarnowie** osoby, których dotyczy kryzys bezdomności mogą otrzymać świadczenie w formie schronienia.

W Tarnowie funkcjonuje także **Punkt Opieki nad Osobami Nietrzeźwymi**, prowadzony przez **Tarnowskie Towarzystwo Profilaktyki Społecznej**, z którego usług korzysta ponad 2 tys. osób

²³ Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 50-51.

²⁴ Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie oraz z realizacji Programu Rozwoju Rodzinnej Pieczy Zastępczej dla Miasta Tarnowa na lata 2021-2023 za 2021, s. 23.

²⁵ Mieszkanie chronione – usamodzielniani, <http://www.psoni.org/nasze-placowki/mieszkania-chronione/mieszkanie-chronione-usamodzielniani>, dostęp: 28.04.2022.

²⁶ Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 52.

rocznie²⁷. Jest gotowy do przyjęcia podopiecznych całodobowo i zapewnia dyżury kadry medycznej i terapeutycznej.

Osoby w kryzysie bezdomności w Tarnowie mogą skorzystać także z **łaźni dla bezdomnych prowadzonej przez Fundację Kromka Chleba** oraz kuchni - **Kuchni Caritas Diecezji Tarnowskiej i Kuchni św. Szymona przy klasztorze Ojców Bernardynów**.

2.4.4 Pomoc społeczna – znajomość przez mieszkańców podmiotów zaangażowanych

Najbardziej znanymi podmiotami w Tarnowie, działającymi w obszarze pomocy społecznej są Domy Pomocy Społecznej. Ponad połowa respondentów ankiety wskazała także na znajomość Uniwersytetu Trzeciego Wieku.

Tabela 6. Poziom znajomości i korzystania ze wsparcia podmiotów działających w obszarze pomocy społecznej w Tarnowie

	znam	korzystałem/am ze wsparcia
Domy Pomocy Społecznej	65,1%	2,3%
mieszkania chronione wspierane	20,5%	1,8%
mieszkania chronione treningowe	18,9%	2,5%
noclegownie i schroniska dla bezdomnych	44,1%	1,4%
jadalnie	37,7%	1,8%
Punkt Opieki nad Osobami Nietrzeźwymi	29,5%	1,4%
Uniwersytet Trzeciego Wieku	63,9%	3,0%
Międzyosiedlowe Centra Aktywności Senioralnej (kluby seniora)	38,1%	3,2%

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

²⁷ Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 54.

2.4.5 Pomoc społeczna - podsumowanie

Tabela 7. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze pomocy społecznej w Tarnowie

Podmiot	Realizowane usługi w zakresie pomocy społecznej
Centrum Usług Społecznych w Tarnowie	• udzielanie pomocy z przyczyn bezdomności; • pomoc seniorom, np. poprzez realizację programu „Wspieraj seniora” podczas pandemii COVID-19; • wspieranie osób wymagających pomocy w kryzysach i problemach w formie pracy socjalnej czy kontraktu socjalnego; • udzielanie świadczeń w formie odpłatności za pobyt w Domu Pomocy Społecznej, schronienia; • informowanie osób w kryzysach i problemach o możliwości uzyskania wsparcia u innych podmiotów działających w mieście
kluby dla seniorów Międzyosiedlowe Centra Aktywności Senioralnej (Siemacha Spot Nestor, MCAS – Złoty Wiek, MCAS – KANON, MCAS – Krzyż, MCAS UTW dla seniora w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wieku)	• integrowanie społeczności osób starszych; • oferta spędzania czasu wolnego dla seniorów, oferowanie możliwości rozwoju zainteresowań i pasji; • realizacja aktywności wpływające na rozwój wiedzy i poprawę stanu zdrowia seniorów
domy pomocy społecznej (Dom Pomocy Społecznej im. św. Brata Alberta przy ul. Szpitalnej 53, Dom Pomocy Społecznej przy ul. Czarna Droga 48, Dom Pomocy Społecznej dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Niepełnosprawnych Intelktualnie przy ul. Robotniczej 4, Dom Pomocy Społecznej przy PSONI – Koło w Tarnowie przy ul. Modrzejewskiej 48)	• zapewnianie całodobowego wsparcia osobom chorym i w podeszłym wieku; • wsparcie opiekuńcze i terapeutyczne, realizowane na rzecz podopiecznych

Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną PSONI - Koło w Tarnowie	• prowadzenie mieszkań chronionych i treningowych dla osób z niepełnosprawnością i usamodzielniających się; • prowadzenie Domu Pomocy Społecznej
Schronisko dla osób bezdomnych "Dom dla Bezdomnych Mężczyzn Caritas Diecezji Tarnowskiej"	• zapewnienie schronienia, niezbędnych środków do życia osobom, którzy nie posiadają własnego miejsca zamieszkania, jak i wsparcia i motywacji do wyjścia z sytuacji kryzysowej
Punkt Opieki nad Osobami Nietrzeźwymi prowadzony przez Tarnowskie Towarzystwo Profilaktyki Społecznej	• zapewnianie całodobowej opieki, z uwzględnieniem wsparcia medycznego dla osób nietrzeźwych
Kuchnie dla ubogich Caritas Diecezji Tarnowskiej i św. Szymona przy klasztorze Ojców Bernardynów	• zapewnienie możliwości skorzystania z ciepłego posiłku dla osób ubogich i bezdomnych
Fundacja Kromka Chleba	• prowadzenie łaźni dla bezdomnych z możliwością kąpieli, wyprania rzeczy osobistych, czy spożycia gorącego posiłku; • prowadzenie noclegowni dla bezdomnych; • organizacja spotkań świątecznych dla osób bezdomnych i samotnych
Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów – Oddział w Tarnowie	• wspieranie osób starszych

Źródło: opracowanie własne.

2.5 Promocja i ochrona zdrowia

2.5.1 Podmioty lecznicze

Na terenie miasta Tarnowa w 2021 roku funkcjonowały łącznie 93 podmioty wykonujące działalność leczniczą (publiczne i niepubliczne), zapewniające mieszkańcom opiekę medyczną w zakresie leczenia podstawowego i specjalistycznego²⁸. Gminie Miasta Tarnowa podlegają trzy podmioty lecznicze: Specjalistyczny Szpital im. E. Szczeklika, Zespół Przychodni Specjalistycznych Sp. z o.o. oraz Mościckie Centrum Medyczne Sp. z o.o.

Specjalistyczny Szpital im. Edwarda Szczeklika posiada 380 łóżek szpitalnych w 12 oddziałach, stacji dializ oraz zakładzie opiekuńczo-leczniczym. Podmiot zapewnia także nocną i świąteczną opiekę zdrowotną²⁹. Drugim szpitalem działającym w Tarnowie jest **Szpital Wojewódzki im. św. Łukasza**. Posiada on ok. 700 łóżek na 22 oddziałach. Prowadzi Specjalistyczne Poradnie Konsultacyjne, Zakład Diagnostyki Medycznej czy Zakład Rehabilitacji Leczniczej³⁰.

Zespół Przychodni Specjalistycznych Sp. z o.o. realizuje świadczenia ambulatoryjnej opieki specjalistycznej, rehabilitacji medycznej, świadczenia stomatologiczne, świadczenia podstawowej opieki zdrowotnej, leczenia psychiatrycznego, tlenoterapii oraz leczenia szpitalnego (chirurgia ogólna - hospitalizacja planowa). W ramach podmiotu funkcjonuje 39 poradni specjalistycznych, 2 oddziały dzienne, 1 oddział szpitalny, 2 działy fizjoterapii i 13 pracowni diagnostycznych. Od 2020 roku w Zespole Przychodni Specjalistycznych funkcjonuje Ośrodek Środowiskowej Opieki Psychologicznej i Psychoterapeutycznej dla Dzieci i Młodzieży. Z kolei Mościckie Centrum Medyczne Sp. z o.o. świadczy usługi z zakresu podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej, opieki długoterminowej (zakład opiekuńczo-leczniczy), opieki psychologicznej i medycyny pracy³¹.

W Tarnowie według danych GUS działa także 55 **aptek**. Dwie apteki funkcjonują całodobowo – to apteka przy Placu Dworcowym 1 oraz przy ul. Lwowskiej 22³².

²⁸ Raport o stanie miasta 2021 (w przygotowaniu), Urząd Miasta Tarnowa

²⁹ Raport o stanie miasta 2020, Urząd Miasta Tarnowa, Tarnów 2021, s. 187

³⁰ Szpital Wojewódzki im. św. Łukasza, <https://lukasz.med.pl/szpital/szpital-wczoraj-i-dzis/>, dostęp: 28.04.2022.

³¹ Raport o stanie miasta 2021 (w przygotowaniu), Urząd Miasta Tarnowa

³² Apteki całodobowe, <https://tarnow.pl/Dla-mieszkanow/Polityka-spoeczna-i-zdrowie/Zdrowie/Apteki-calodobowe>, dostęp: 28.04.2022.

W Tarnowie realizowane są świadczenia pielęgnacyjne i opiekuńcze dla osób przewlekle chorych w ramach NFZ. W formie stacjonarnej realizują je **zakłady opiekuńczo-lecznicze** - **Zakład Opiekuńczo-Leczniczy w strukturze Specjalistycznego Szpitala im. E. Szczeklika** oraz **Zakład Opiekuńczo-Leczniczy w strukturze Mościckiego Centrum Medycznego**. Realizowana jest także pielęgnarska opieka długoterminowa domowa przez następujące podmioty: Specjalistyczny Szpital im. E. Szczeklika, Centrum Medyczne „KOL-MED” SPZOZ, Centrum Medyczne „CenterMed” Sp. z o.o. i NZOZ Przychodnia „MARO-MED” Barbara Malinowska³³.

W Tarnowie nie funkcjonuje hospicjum stacjonarne – tarnowianie korzystają z placówek tego typu poza miastem. Funkcjonują z kolei świadczenia w **hospicjum domowym**, realizowane przez Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia „MARO-MED” Barbara Malinowska. Ponadto Tarnowskie Hospicjum Domowe Im. bł. F. Ozanama prowadzi bezpłatną wypożyczalnię sprzętu medycznego i rehabilitacyjnego dla obłożnie i terminalnie chorych mieszkańców Tarnowa³⁴.

W celu poprawy stanu zdrowia i podnoszenia jakości życia tarnowian realizowane są programy polityki zdrowotnej i zadania z zakresu zdrowia publicznego. W 2021 roku były to:

- realizowane przez podmioty lecznicze:
 - „Program szczepień ochronnych przeciwko grypie w populacji osób starszych”;
 - „Program polityki zdrowotnej dotyczący profilaktyki zakażeń meningokokowych w Małopolsce na lata 2020-2027”
- realizowane przy współpracy z organizacjami pozarządowymi i podmiotami niepublicznymi:
 - „Rehabilitacja medyczna ogólnoustrojowa poprawiająca sprawność manualną i lokomocję”, realizowany przez Tarnowskie Zrzeszenie Sportowe Niepełnosprawnych START;
 - „Rehabilitacja psychofizyczna i profilaktyka wtórna kobiet po mastektomii”, realizowany przez Stowarzyszenie Klub Amazonka;

³³ Opieka długoterminowa, <https://tarnow.pl/Dla-mieszkanow/Polityka-spoeczna-i-zdrowie/Zdrowie/Opieka-Dlugoterminowa>, dostęp: 28.04.2022.

³⁴ Opieka paliatywna i hospicyjna, <https://tarnow.pl/Dla-mieszkanow/Polityka-spoeczna-i-zdrowie/Zdrowie/Opieka-paliatywna-i-hospicyjna>, dostęp: 28.04.2022.

- „Terapia i rehabilitacja dzieci z zespołem Downa i niepełnosprawnościami sprzężonymi”, realizowany przez Stowarzyszenie ICH LEPSZE JUTRO;
- „Rehabilitacja domowa osób przewlekle i obłożnie chorych z powodu chorób narządu ruchu lub powodujących dysfunkcję narządu ruchu”, realizowany przez Polskie Towarzystwo Walki z Kalectwem Oddział w Tarnowie i Stowarzyszenie Aktywni Dla Zdrowia;
- „Terapia i aktywizacja ruchowa w wodzie wspomagająca sprawność psychofizyczną osób z niepełnosprawnością narządu ruchu skierowana do dzieci i dorosłych”, realizowany przez Fundację RuszSię;
- „Prowadzenie Klubu zdrowej mamy i dziecka”, realizowany przez Spółdzielnię „BioViTaMed”.

Jedną z zaplanowanych grup działań w projekcie *Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030* jest wzmacnianie miejskiej oferty medycznej i ochrony zdrowia, w ramach którego planuje się poszerzenie zasobów instytucjonalnych w zakresie opieki długoterminowej, rozwój nowych specjalizacji Szpitala im. E. Szczeklika m.in. leczenia ortopedii, geriatrici, pediatrii, poszerzenie leczenia specjalistycznego psychiatrycznego stacjonarnego dla dzieci i młodzieży oraz rozwój nowoczesnych technologii w zakresie diagnostyki medycznej³⁵.

2.5.2 Alkoholizm

W Tarnowie działa **Miejski Punkt Konsultacyjny Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych**. Pełnią w nim dyżury instruktorzy terapii uzależnień, którzy udzielają porad w zakresie uzależnienia od alkoholu i innych środków psychoaktywnych, oferują pomoc terapeutyczną i doradztwo psychologiczne, a także są gotowi wskazać miejsca do leczenia odwykowego. Dyżur pełni także prawnik, udzielający wsparcia z zakresu prawa rodzinnego, prawa pracy i ubezpieczeń społecznych³⁶.

³⁵ Projekt „Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030”, załącznik do uchwały Nr LIX/579/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 27 stycznia 2022 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu "Strategii Rozwoju Miasta - Tarnów 2030", s. 18.

³⁶ Punkty konsultacyjne i telefony zaufania, <https://tarnow.pl/Dla-mieszkancow/Polityka-spoeczna-i-zdrowie/Pomoc-spoeczna/Inne/Pomoc-uzalezniom-i-wspoluzalezniom-od-alkoholu-i-narkotkow-oraz-profilaktyka/Punkty-konsultacyjne-i-telefony-zaufania>, dostęp: 28.04.2022.

Działalność w zakresie reagowania na problemy uzależnień realizuje **Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Tarnowie**. To podmiot, który podejmuje czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby zgłoszonej (wobec której zachodzi podejrzenie, iż jest uzależniona od alkoholu) obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego³⁷.

Miejscem, gdzie osoby uzależnione mogą otrzymać wsparcie w poradzeniu sobie ze swoim problemem uzależnienia jest **Ośrodek Leczenia Uzależnień i Współuzależnienia Szpitala Wojewódzkiego im. św. Łukasza w Tarnowie**.

2.5.3 Promocja i ochrona zdrowia – podsumowanie

Tabela 8. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze promocji i ochrony zdrowia w Tarnowie

Podmiot	Realizowane usługi w zakresie promocji i ochrony zdrowia
Centrum Usług Społecznych w Tarnowie	• udzielanie pomocy z przyczyn długotrwałej lub ciężkiej choroby, alkoholizmu i innych uzależnień
przychodnie	• oferta ochrony zdrowia; • działania profilaktyczne
apteki	• dostarczanie leków i innych preparatów wspomagających zdrowie; • działania profilaktyczne
szpitale	• oferta ochrony zdrowia, w tym oferta specjalistyczna; • działania profilaktyczne
zakłady opiekuńczo-lecznicze (Zakład Opiekuńczo-Leczniczy w strukturze Specjalistycznego Szpitala im. E. Szczeklika, Zakład Opiekuńczo-Leczniczy w strukturze Mościckiego Centrum Medycznego)	• świadczenia opiekuńcze i pielęgnacyjne dla osób przewlekle chorych
hospicja domowe	• wspieranie osób chorych w stadium paliatywnym

³⁷ Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, <https://tarnow.pl/Dla-mieszkancow/Polityka-spoeczna-i-zdrowie/Pomoc-spoeczna/Inne/Pomoc-uzaleznionym-i-wspoluzaleznionym-od-alkoholu-i-narkotykow-oraz-profilaktyka/Miejska-Komisja-Rozwazywania-Problegow-Alkoholowych>, dostęp: 28.04.2022.

Miejski Punkt Konsultacyjny Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	• świadczenie poradnictwa, wsparcia terapeutycznego i prawnego w problemie uzależnień; • udzielanie informacji o możliwości uzyskania wsparcia odwykowego
Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	• reagowanie na zgłaszane przypadki problemów z uzależnieniem; • podejmowanie czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie lecznictwa odwykowego
Ośrodek Leczenia Uzależnień i Współuzależnienia Szpitala Wojewódzkiego im. św. Łukasza	• realizowanie leczenia uzależnień
Punkt Opieki nad Osobami Nietrzeźwymi prowadzony przez Tarnowskie Towarzystwo Profilaktyki Społecznej	• zapewnianie całodobowej opieki, z uwzględnieniem wsparcia medycznego dla osób nietrzeźwych
szkoły	• promowanie zdrowego stylu życia
organizacje sportowe	• promowanie zdrowego stylu życia
Caritas Diecezji Tarnowskiej	• prowadzenie Stacji Opieki Caritas (niepubliczny zakład opieki zdrowotnej świadczący usługi pielęgniarstwa środowiskowo-rodzinnego)
Fundacja Kromka Chleba	• pomysłodawca powołania Tarnowskiej Opieki Domowej - instytucji rozwijającej opiekę nad chorymi i niepełnosprawnymi w domach (sieć punktów informacyjnych dla osób przewlekle chorych, wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego, punkt wsparcia psychologicznego, prowadzenie specjalistycznego szkolenia pielęgniarzek środowiskowych); • inicjatywa budowy hospicjum
Klub Amazonka	• reprezentowanie interesów kobiet po amputacji piersi i ich pełna rehabilitacja psychofizyczna oraz prowadzenie wolontariatu wśród kobiet bezpośrednio po operacji

Stowarzyszenie Aktywni Dla Zdrowia	realizacja zadań w zakresie ochrony i promocji zdrowia, działań na rzecz osób przewlekle chorych, promocji i organizacji wolontariatu, działań edukacyjnych i charytatywnych
Stowarzyszenie "Nowa Szansa"	- promowanie trzeźwego stylu życia; - organizacja warsztatów, spotkań z psychologiem, wykładów; - współpraca z ośrodkami leczenia uzależnień
Stowarzyszenie „Kropla”	działalność na rzecz zwiększania liczby dawców szpiku kostnego, gromadzenie informacji o chętnych i potrzebujących

Źródło: opracowanie własne.

2.6 Wspieranie osób z niepełnosprawnością

Osoby chore i z niepełnosprawnością, ale także i starsze wspierane są przez **Centrum Usług Społecznych w Tarnowie** poprzez usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze. Te pierwsze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. Z kolei specjalistyczne usługi opiekuńcze są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym.

Usługi opiekuńcze realizowane są w Tarnowie przez **Polski Komitet Pomocy Społecznej**. Mogą one także być świadczone w domu pomocy społecznej dla osób w nim niezamieszkujących – taką formę realizuje **Dom Pomocy Społecznej im. Świętego Brata Alberta w Tarnowie - Dział – Dom Dziennego Pobytu**. Specjalistyczne usług opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi realizowane są z kolei przez **EDU-IT Augustyn, Pieprzycki SP. J.**

Wsparcie rodzin, których członkami są osoby z niepełnosprawnością lub osoby starsze realizowane jest także przez szereg zasiłków i świadczeń. Wśród nich wymienić można świadczenie pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy, zasiłek pielęgnacyjny – dla niepełnosprawnego dziecka, osoby niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 lat o znacznym stopniu niepełnosprawności, dla osoby niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 lat o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, która powstała przed ukończeniem 21. roku życia i dla osoby, która ukończyła 75 lat, a także zasiłek dla opiekuna.

W strukturze Centrum Usług Społecznych funkcjonuje Koordynator ds. dostępności na rzecz wsparcia osób ze szczególnymi potrzebami w dostępie do świadczonych usług. Koordynator przygotowuje i koordynuje wdrażanie planu na rzecz poprawy zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami³⁸. W ramach Centrum Usług Społecznych działa także Punkt Informacyjno-Konsultacyjny dla Osób Niepełnosprawnych, Członków Ich Rodzin i Przyjaciół.

Niepełnosprawni mieszkańcy Tarnowa wspierani są także poprzez realizację zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej. Centrum Usług Społecznych ze środków PFRON dofinansowuje pomoc na likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się, turnusy rehabilitacyjne, pomoc w zaopatrzeniu w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, a także sport, kulturę, rekreację i turystykę. W ramach aktywizacji zawodowej osoby z niepełnosprawnością uzyskują dofinansowanie na rozpoczęcie działalności gospodarczej, a pracodawcy – pomoc w postaci zwrotu kosztów wynagrodzenia osób niepełnosprawnych czy zwrotu kosztów dostosowania tworzonych stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych. Wspierana jest także działalność warsztatów terapii zajęciowej³⁹.

W Tarnowie działają 3 **Warsztaty Terapii Zajęciowej**:

- Warsztat Terapii Zajęciowej im. Jana Pawła II prowadzony przez **Fundację Rozwoju Edukacji, Pracy, Integracji**, wspierający osoby z niepełnosprawnością poprzez udział w kursach zawodowych i zajęciach w pracowniach m.in. rehabilitacji układu ruchu, gospodarstwa domowego, terapii psychologicznej, rękodzieła artystycznego i in.⁴⁰
- Warsztat Terapii Zajęciowej prowadzony przez **Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną - Koło w Tarnowie**, wspierający osoby

³⁸ Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie oraz z realizacji Programu Rozwoju Rodzinnej Pieczy Zastępczej dla Miasta Tarnowa na lata 2021-2023 za 2021, s. 9-10.

³⁹ Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 30-31.

⁴⁰ Warsztat Terapii Zajęciowej im. Jana Pawła II, <http://wtzjp2.pl/>, dostęp: 28.04.2022.

z niepełnosprawnością intelektualną poprzez zajęcia w pracowniach m.in. aktywności twórczej, gospodarstwa domowego czy rękodzieła artystycznego⁴¹;

- Warsztat Terapii Zajęciowej prowadzony przez **Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy** wspierający osoby z niepełnosprawnością intelektualną poprzez zajęcia w pracowniach m.in. plastycznej, rękodzieła artystycznego, szkła artystycznego, gospodarstwa domowego, reedukacji, ramiarskiej i in.⁴²

Łącznie w WTZ w mieście uczestniczy ok. 130 osób⁴³.

Organizacje pozarządowe w Tarnowie prowadzą także 2 **środowiskowe domy samopomocy**, oferujące ponad 100 miejsc dla potrzebujących⁴⁴. Pierwszy z nich to **Środowiskowy Dom Samopomocy im. Św. Kingi**, prowadzony przez **Zgromadzenie Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu**. To ŚDS typu B, przeznaczony dla osób niepełnosprawnych intelektualnie⁴⁵. Z kolei **Środowiskowy Dom Samopomocy Zielona Przystań** to ŚDS typu A i typu C. Funkcjonuje jako dzienny ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, cierpiących na choroby otępienne i zaburzenia w sferze psychicznej. Zapewnia działania terapeutyczne jak np. treningi umiejętności społecznych i interpersonalnych, zajęcia relaksacyjne, trening poznawczy, muzykoterapię, arteterapię i in. Funkcjonują w nim pracownie gospodarstwa domowego, umiejętności społecznych, artystyczno-rękodzielnicza i in.⁴⁶.

Kolejny podmiot działając na rzecz poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych w mieście to **Centrum Rehabilitacji Społecznej i Zawodowej Zakład Aktywności Zawodowej „Słoneczne Wzgórze”**. Jest to podmiot zajmujący się zatrudnianiem osób niepełnosprawnych, a także rehabilitacją zawodową, społeczną i leczniczą oraz przygotowaniem do podjęcia zatrudnienia

⁴¹ Warsztat Terapii Zajęciowej, <http://www.psoni.org/nasze-placowki/warsztat-terapii-zajeciowej>, dostęp: 28.04.2022.

⁴² Warsztaty, Terapii Zajęciowej, <http://www.sosw.tarnow.pl/warsztaty-terapii-zajeciowej/>, dostęp: 28.04.2022.

⁴³ Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 45.

⁴⁴ Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 45.

⁴⁵ Środowiskowy Dom Samopomocy im. Świętej Kingi w Tarnowie, <http://www.sds.tarnow.pl/>, dostęp: 28.04.2022.

⁴⁶ Środowiskowy Dom Samopomocy Zielona Przystań, <https://sdszp.pl/>, dostęp: 28.04.2022.

na chronionym, jak i otwartym rynku pracy. W 2021 roku Centrum zatrudniało 49 osób⁴⁷. Działalność Centrum koncentruje się na branży hotelarsko-gastronomicznej – podmiot oferuje noclegi, możliwość organizacji konferencji i imprez okolicznościowych oraz usługi restauracyjne. Centrum jest samorządowym zakładem budżetowym Gminy Miasta Tarnowa⁴⁸. W projekcie *Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030* jako jedno z planowanych przedsięwzięć rozwojowych wymienia się budowę kompleksu hydrotechnicznej CRSiZ Zakładu Aktywności Zawodowej „Słoneczne Wzgórze”⁴⁹.

Wsparcie dla osób niesamodzielnych i ich opiekunów realizowane jest także przez **Subregionalne Centrum Wsparcia Opiekunów Nieformalnych Osób Niesamodzielnych Bezpieczna Przystań**. Podmiot realizuje projekt pn. „Wsparcie opiekunów nieformalnych osób niesamodzielnych w subregionie tarnowskim” w partnerstwie z gminami z Subregionu Tarnowskiego. Podmiot oferuje tzw. wsparcie wytchnieniowe dla osób, które na co dzień opiekują się osobami niesamodzielnymi. Zapewnia całodobowe wsparcie do 14 dni (w szczególnych przypadkach istnieje możliwość przedłużenia tego okresu do 21 dni) i opiekę nad osobami niesamodzielnymi w czasie, gdy nie mogą sprawować jej ich opiekunowie. Centrum dysponuje 15 miejscami dla osób niesamodzielnych. W 2021 roku z tej formy wsparcia skorzystały 272 osoby. Centrum koordynuje również opiekę środowiskową i wsparcie w domach osób niesamodzielnych, które ze względu na przeciwwskazania lekarskie nie mogą zostać przewiezione do ośrodka. Opiekunowie osób niesamodzielnych w Centrum uzyskują wsparcie warsztatowe, szkoleniowe, w grupach wsparcia czy w ramach indywidualnego poradnictwa. W budynku Centrum znajduje się również wypożyczalnia

⁴⁷ Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 40.

⁴⁸ Centrum Rehabilitacji Społecznej i Zawodowej Zakład Aktywności Zawodowej „Słoneczne Wzgórze”, <https://www.slonecznewzgorze.tarnow.pl/pl/>, dostęp: 28.04.2022.

⁴⁹ Projekt „Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030”, załącznik do uchwały Nr LIX/579/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 27 stycznia 2022 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu "Strategii Rozwoju Miasta - Tarnów 2030", s. 18.

sprzętu rehabilitacyjnego i pielęgnacyjnego, który używany jest bezpłatnie⁵⁰. Łączna liczba beneficjentów wsparcia Centrum przekroczyła w 2021 roku 1,6 tys. osób⁵¹.

Osobom z niepełnosprawnością w mieście dedykowane są specjalne projekty i programy takie jak:

- „Sami-Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomagane dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi”, realizowany przez Centrum Usług Społecznych w Tarnowie wspólnie z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Krakowie oraz Gminą Miejską Kraków, Gminą Wieprz, Stowarzyszeniem na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego „KLUCZ” i Gminą Zakliczyn, w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, II Oś Priorytetowa – Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.8 Rozwój usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym, którego głównym celem jest opracowanie i przetestowanie standardu funkcjonowania mieszkań wspomaganych dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi jako form zdeinstytucjonalizowanych;
- „Od bierności do aktywności”, realizowany przez Gminę Miasta Tarnowa w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 9.Oś Priorytetowa Region spójny społecznie, Działanie 9.1. Aktywna Integracja, Poddziałanie 9.1.2. Aktywna Integracja wraz z Centrum Rehabilitacji Społecznej i Zawodowej ZAZ „Słoneczne Wzgórze”, którego celem jest rehabilitacja społeczno-zawodowa osób niepełnosprawnych z terenu Tarnowa i subregionu tarnowskiego, poprzez uzyskanie kompetencji oraz umiejętności zwiększających ich szanse na zatrudnienie na otwartym rynku pracy, zgodnie z ich możliwościami, poprzez zaoferowanie uczestnikom form wsparcia dostosowanych do indywidualnych potrzeb;
- „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej – edycja 2021”, którego celem jest wsparcie w wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu

⁵⁰ Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 41-42.

⁵¹ Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 48.

społecznym osób niepełnosprawnych, a w efekcie zwiększenie szans osób niepełnosprawnych na prowadzenie bardziej samodzielnego i aktywnego życia; program adresowany jest do dzieci do 16 roku życia z orzeczeniem o niepełnosprawności oraz do osób niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, które wymagają pomocy asystenta w wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu społecznym⁵².

Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Mieście Tarnowie na lata 2021-2025 zakłada rozwój usług wsparcia dla osób z niepełnosprawnością i ich rodzin poprzez plany stworzenia społecznej sieci przyjaznych ludzi: Kręgów Wsparcia dla dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną. Program zakłada także zwiększanie zasobu mieszkaniowego Gminy Miasta Tarnowa oraz bazy mieszkań chronionych dla osób z niepełnosprawnościami, likwidację barier architektonicznych, a także poprawianie dostępu do kultury i sportu dla tej grupy⁵³.

Przedstawiciel organizacji działającej w obszarze wspierania osób z niepełnosprawnością wskazywał, że ma ona w planach szereg inicjatyw związanych z uświadamianiem na temat stanu i potrzeb osób z niepełnosprawnością i starszych. Koncentrują się one głównie na kampaniach uświadamiających. Barię pozostają finanse. Nie wszystkie projekty są możliwe do zrealizowania bez dodatkowych funduszy, a zdobyć dofinansowanie w opinii tego rozmówcy nie jest łatwo – często kwoty dofinansowania są niewielkie. Niewystarczające finanse utrudniają także utrzymanie specjalistów [IDI 6].

Prawie połowa respondentów ankiety prowadzonej wśród mieszkańców Tarnowa wskazała, że zna Centrum Rehabilitacji Społecznej i Zawodowej Zakład Aktywności Zawodowej „Słoneczne Wzgórze” oraz Warsztaty Terapii Zajęciowej działające na rzecz osób z niepełnosprawnością w mieście. Pozostałe podmioty, wspierające osoby z niepełnosprawnością zna ok. 20-30% mieszkańców.

⁵² Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 68-71.

⁵³ Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Mieście Tarnowie na lata 2021-2025, Załącznik do uchwały Nr L/457/2021 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 24 czerwca 2021 r.

Tabela 9. Poziom znajomości i korzystania ze wsparcia podmiotów działających w obszarze wspierania osób z niepełnosprawnością w Tarnowie

	znam	korzystałem/am ze wsparcia
Subregionalne Centrum Wsparcia Opiekunów Nieformalnych Osób Niezamieszkałych Bezpieczna Przysia	29,7%	2,7%
Punkt Informacyjno-Konsultacyjny dla Osób Niepełnosprawnych, Członków Ich Rodzin i Przyjaciół	20,5%	3,4%
Centrum Rehabilitacji Społecznej i Zawodowej Zakład Aktywności Zawodowej „Słoneczne Wzgórze”	49,5%	4,6%
Warsztaty Terapii Zajęciowej	48,4%	3,4%
Środowiskowe Domy Samopomocy	34,7%	1,4%

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

Tabela 10. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze wspierania osób z niepełnosprawnością w Tarnowie

Podmiot	Realizowane usługi w zakresie wspierania osób z niepełnosprawnością
Centrum Usług Społecznych w Tarnowie	• udzielanie pomocy z przyczyny niepełnosprawności; • udzielanie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych; • prowadzenie działalności koordynatora ds. dostępności na rzecz wsparcia osób ze szczególnymi potrzebami w dostępie do świadczonych usług; • działanie Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego dla Osób Niepełnosprawnych, Członków Ich Rodzin i Przyjaciół z kompleksową informacją na temat możliwości wsparcia osób z niepełnosprawnością
Warsztaty Terapii Zajęciowej (prowadzone przez Fundację Rozwoju Edukacji, Pracy, Integracji, Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną - Koło w Tarnowie i Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy)	• rehabilitacja społeczna i zawodowa osób z niepełnosprawnością poprzez terapię zajęciową w różnego rodzaju pracowniach

środowiskowe domy samopomocy (ŚDS im. św. Kingi prowadzony przez zgromadzenie Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu, ŚDS Zielona Przystań prowadzony przez Fundację Zielona Przystań)	• zapewnianie oparcia społecznego oraz przygotowania do życia w społeczeństwie dla osób z zaburzeniami psychicznymi i niepełnosprawnych intelektualnie – zapewnianie możliwości dziennego pobytu dla tych osób; • świadczenie usług w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym
Centrum Rehabilitacji Społecznej i Zawodowej Zakład Aktywności Zawodowej „Słoneczne Wzgórze”	• zapewnianie zatrudnienia osobom z niepełnosprawnością przy zapewnieniu tzw. chronionych warunków pracy
Subregionalne Centrum Wsparcia Opiekunów Nieformalnych Osób Niesamodzielných Bezpieczna Przystań	• zapewnianie wsparcia opiekunów na co dzień zajmujących się osobami chorymi i niepełnosprawnymi poprzez zapewnienie czasowej opieki nad chorym, pozwalając opiekunom na odpoczynek, regenerację sił, jak i załatwienie własnych spraw; • oferowanie możliwości nieodpłatnego wypożyczenia sprzętu rehabilitacyjnego
Fundacja RuszSię!	• wsparcie osób niepełnosprawnych ruchowo w działaniach terapeutycznych i rehabilitacyjnych
Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego Oddział w Tarnowie	• realizacja rehabilitacji domowej osób obłożnie chorych, rehabilitacji medycznej ogólnoustrojowej, imprez i spotkań integracyjnych
Spółdzielnia Inwalidów "Tarnospin"	• podmiot posiadający status zakładu pracy chronionej

Stowarzyszenie Ich Lepsze Jutro	• działania edukacyjne, terapeutyczne i rehabilitacyjne dla dzieci z niepełnosprawnością; • prowadzenie placówek: Niepublicznej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej (zajęcia w ramach Wczesnego Wspomagania Rozwoju Dziecka, diagnozy i terapie), Punktu Przedszkolnego „Mały Książę”, Centrum Integracji Sensorycznej (gabinety sensoryczne, psychologiczno-pedagogiczny i logopedyczny) i Aktywnej Świetlicy Terapeutycznej (spotkania i terapia dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością)
Stowarzyszenie Na Rzecz Edukacji Integracyjnej „Jeden Świat”	• integracja dzieci chorych i ich rodzin ze środowiskiem ludzi zdrowych; • poznanie i ocena potrzeb nauczania w szkołach integracyjnych, pomoc grona pedagogicznego we wdrażaniu nowych metod nauczania
Stowarzyszenie na rzecz Osób z Wadami Słuchu: "Usłyszeć Potrzebę"	• działanie na rzecz tworzenia jak najkorzystniejszych warunków do pełnego rozwoju dzieci obarczonych wadami słuchu oraz umożliwienie im aktywnego i godnego uczestnictwa w życiu społecznym, a także pomoc ich rodzinom
Stowarzyszenie Pomocy Dializowanym "Nadzieja"	• wspieranie w zakupie sprzętu, urządzeń i leków dla osób dializowanych, organizacja sanatoriów i wczasów dla tej grupy, pomoc w załatwianiu spraw życiowych
Stowarzyszenie Rodzin Osób Niepełnosprawnych "WIELKIE SERCA"	• integracja środowiska osób niepełnosprawnych poprzez organizację imprez okolicznościowych, sportowych, turystycznych
Tarnowski Związek Inwalidów Narządu Ruchu	• prowadzenie działań zmierzających do likwidacji barier architektonicznych; • działania interwencyjne w urzędach; • udzielanie pomocy finansowej na sprzęt i obozy rehabilitacyjne
Tarnowskie Stowarzyszenie Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Niewidomych i Słabowidzących "Pogórze"	• rozwój kultury fizycznej i turystyki szczególnie wśród osób niepełnosprawnych

Tarnowskie Zrzeszenie Sportowe Niepełnosprawnych Start	• rozwój kultury fizycznej i turystyki szczególnie wśród osób niepełnosprawnych – organizacja zajęć sportowych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych ruchowo; • organizacja zajęć rehabilitacyjnych
---	---

Źródło: opracowanie własne.

2.7 Edukacja publiczna

2.7.1 Wychowanie przedszkolne

Na terenie Tarnowa w 2020 roku funkcjonowały 24 przedszkola publiczne, 20 przedszkoli niepublicznych, 1 niepubliczny punkt przedszkolny i 1 niepubliczny oddział przedszkolny w szkole podstawowej. Do przedszkola publicznych w 2020 roku uczęszczało ponad 3 tys. dzieci, do niepublicznych placówek – ponad 1 tys. dzieci⁵⁴.

2.7.2 Edukacja na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym

W 2020 roku na terenie Gminy Miejskiej Tarnowa działały następujące publiczne placówki oświatowe: 13 szkół podstawowych, 7 liceów ogólnokształcących, 13 zespołów szkół, 3 szkoły specjalne oraz 5 pozostałych placówek. Wśród niepublicznych placówek jest z kolei: 8 szkół podstawowych, 2 szkoły podstawowe specjalne, 3 licea ogólnokształcące dla młodzieży, 2 zasadnicze szkoły zawodowe dla młodzieży, 2 szkoły zawodowe specjalne, 1 szkoła specjalna przysposabiająca do pracy, 3 licea ogólnokształcące dla dorosłych i 14 szkół policealnych. W 2020 roku w szkołach publicznych podstawowych i ponadpodstawowych w mieście kształciło się 17,5 tys. uczniów⁵⁵.

Oferta szkół w Tarnowie nie ogranicza się do zajęć lekcyjnych, szkoły oferują także zajęcia pozalekcyjne, wspierające uczniów w nauce, rozwijające ich zainteresowania i głębiej integrujące społeczność szkolną. Szkoły przyczyniają się także do budowy korzystnych postaw społecznych i kształtują zachowania i wzorce przyszłego pokolenia tarnowian. Wspierają także uczniów i rodziców w trudnościach i sytuacjach kryzysowych. Działania poza dostarczaniem wiedzy i budowaniem umiejętności koncentrują się m.in. w pracy warsztatowej z dziećmi i

⁵⁴ Raport o stanie miasta 2020, Urząd Miasta Tarnowa, Tarnów 2021, s. 237-238.

⁵⁵ Raport o stanie miasta 2020, Urząd Miasta Tarnowa, Tarnów 2021, s. 237.

młodzieżą, a także rodzicami, realizowanej przez szkolnych pedagogów i nauczycieli specjalistów. W szkołach organizowane są także imprezy integrujące rodziny⁵⁶.

Przedstawiciel jednej z tarnowskich szkół ponadpodstawowych w indywidualnym wywiadzie pogłębionym wskazał na częste braki kadrowe, utrudniające efektywną działalność placówek oświatowych, choćby w zakresie wsparcia pedagogiczno-psychologicznego. Zwiększenie godzin pracy szkolnych pedagogów i psychologów może nie być dobrym rozwiązaniem tego problemu. Raczej należałoby się skupić na zwiększeniu ich liczby szkolnych wobec widocznie większych potrzeb, zgłaszanych przez młodzież [IDI 9].

2.7.3 Edukacja na poziomie wyższym

Edukacja na poziomie wyższym realizowana jest w Tarnowie przez 3 uczelnie wyższe macierzyste oraz 2 filie. Łączna liczba studentów w Tarnowie wynosi ok. 5 tys.

Szkoły wyższe w Tarnowie to:

- Akademia Nauk Stosowanych w Tarnowie (wcześniej Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie);
- Małopolska Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Tarnowie;
- Tarnowska Szkoła Wyższa w Tarnowie;
- Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie – Wydział Teologiczny Sekcja w Tarnowie;
- Wyższe Seminarium Duchowne w Tarnowie;
- Wyższa Szkoła Biznesu National-Louis University w Nowym Sączu – Wydział Zamiejscowy w Tarnowie – filia rekrutacyjna.

Projekt *Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030* wskazuje na plany rozwoju oferty edukacyjnej na poziomie wyższym w mieście. Pojawia się w niej zapis poszerzenia oferty szkolnictwa wyższego na obszarze miasta i jego otoczenia (utworzenie Akademii Tarnowskiej pełniącej funkcję wyższej uczelni kształcącej przede wszystkim młodzież z obszaru

⁵⁶ Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 15-16.

aglomeracji) – w tym poszerzenia oferty kształcenia w ramach PWSZ (aktualnie Akademia Nauk Stosowanych) o wydział lekarski i ratownictwa medycznego⁵⁷.

2.7.4 Edukacja publiczna – podsumowanie

Tabela 11. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze edukacji publicznej w Tarnowie

Podmiot	Realizowane usługi w zakresie edukacji publicznej
przedszkola	• zapewnianie opieki dzieciom z wieku 3-6 lat; • edukacja dzieci, rozwijanie ich umiejętności i kompetencji; • wspomaganie rodziców w procesie wychowawczym; • budowanie pozytywnych postaw w życiu rodzinnym i społecznym
szkoły podstawowe	• edukacja dzieci, rozwijanie ich umiejętności i kompetencji; • wspomaganie rodziców w procesie wychowawczym; • budowanie pozytywnych postaw w życiu rodzinnym i społecznym; • poradnictwo w zakresie wyboru ścieżki zawodowej; • wspieranie uczniów i rodziców w sytuacjach kryzysowych i problematycznych poprzez organizację spotkań i warsztatów prowadzonych przez szkolnych pedagogów i nauczycieli specjalistów

⁵⁷ Projekt „Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030”, załącznik do uchwały Nr LIX/579/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 27 stycznia 2022 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu "Strategii Rozwoju Miasta - Tarnów 2030", s. 16.

szkoły ponadpodstawowe	• edukacja młodzieży, rozwijanie ich umiejętności i kompetencji; • wspomaganie rodziców w procesie wychowawczym; • budowanie pozytywnych postaw w życiu rodzinnym i społecznym; • zapewnianie kompetencji, służących lepszemu startowi do edukacji na poziomie wyższym lub na rynku pracy; • zapewnianie kompetencji do wykonywania określonego zawodu
szkoły wyższe	• edukacja dorosłych, rozwijanie ich umiejętności i kompetencji; • budowanie pozytywnych postaw w życiu rodzinnym i społecznym; • zapewnianie kompetencji, służących lepszemu startowi na rynku pracy; • zapewnianie kompetencji do wykonywania określonego zawodu
Fundacja im. Ignacego Mościckiego	• działalność wydawnicza, badawczo-rozwojowa; • wspieranie rozwoju dzieci i młodzieży m.in. przez stypendia w dziedzinie przedmiotów technicznych
Fundacja Regionalnego Rozwoju Edukacji	• organizacja spotkań dla dzieci i młodzieży z zakresu upowszechniania wiedzy na temat wielokulturowości, Unii Europejskiej, ochrony zdrowia, środowiska naturalnego
Katolickie Centrum Edukacji Młodzieży "KANA"	• prowadzenie zajęć dla dzieci i młodzieży takich jak: kursy przedmiotowe, językowe, maturalne, wyjazdy, obozy, zajęcia żeglarskie, kajakowe, rowerowe, szachowe, językowe, edukacyjne, projekty, zajęcia specjalistyczne, warsztaty
Stowarzyszenie Podaruj Dzieciom Promyk Słońca	• organizacja akcji „Odkryj wartość dziecka”, wydawanie książek, organizacja Tarnowskiej Marki Talentu, konkursów

Źródło: opracowanie własne.

2.8 Przeciwdziałanie bezrobociu

2.8.1 Bezrobocie

Głównym podmiotem zajmującym się przeciwdziałaniem bezrobociu w Tarnowie jest **Powiatowy Urząd Pracy**. Realizuje on szereg działań skoncentrowanych na poprawie sytuacji na tarnowskim rynku pracy. Wśród nich są:

- zbieranie informacji o ofertach pracy w mieście i przekazywanie ich do wiadomości osób bezrobotnych (pośrednictwo pracy);
- udzielanie poradnictwa zawodowego;
- realizacja różnych form wspierania podnoszenia kwalifikacji poprzez staże, szkolenia, dofinansowanie nauki, egzaminów i licencji;
- udzielanie świadczeń pieniężnych dla bezrobotnych (zasiłki, dodatki);
- wspieranie osób z niepełnosprawnością i cudzoziemców na rynku pracy;
- wspieranie podejmowania działalności gospodarczej poprzez dofinansowania i pożyczki na ten cel;
- kierowanie bezrobotnych do prac interwencyjnych, robót publicznych i prac społecznie użytecznych jako form czasowego zatrudnienia;
- monitorowanie sytuacji bezrobotnych na lokalnym rynku pracy.

Powiatowy Urząd Pracy w Tarnowie realizuje szereg programów, które mają sprzyjać poprawie sytuacji na lokalnym rynku pracy i zmniejszeniu bezrobocia. W 2021 roku były to takie programy jak:

- Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w powiecie tarnowskim i m. Tarnów (V) - Młodzi na start, skierowany do osób młodych w wieku od 18 do 29 roku życia;
- Aktywizacja osób w wieku 30 lat i więcej pozostających bez pracy w powiecie tarnowskim i m. Tarnów (VI) Mój rozwój, moja szansa, skierowany do osób w wieku 30 lat i więcej;
- Szansa dla kobiet, skierowany do długotrwale bezrobotnych kobiet po 30. roku życia;

- Tarnowska Akademia Pracy Aktywnych Seniorów, skierowany do osób pobierających świadczenia emerytalne, zainteresowanych podjęciem pracy szczególnie na część etatu lub na umowę zlecenie;
- Perspektywy na lepsze jutro, skierowany do osób z niepełnosprawnością⁵⁸.

Specjalnym wsparciem dla osób o trudnej sytuacji na rynku pracy są **Centra Integracji Społecznej**, które realizują specjalistyczny program pracy z osobami wykluczonymi społecznie i zagrożonymi wykluczeniem w kierunku ich aktywizacji zawodowej i społecznej. Centra Integracji Społecznej, działające w Tarnowie to:

- **Centrum Integracji Społecznej**, utworzone przez **Spółdzielnię Socjalną Serwis**;
- **Tarnowskie Centrum Integracji Społecznej**, utworzone przez **Fundację Partnerstwo Dla Przyszłości**;
- **Centrum Integracji Społecznej** utworzone przez **Centrum Edukacji i Wsparcia RES-GEST**.

Dla poprawy sytuacji lokalnej gospodarki planowanych jest do zrealizowania szereg przedsięwzięć i inicjatyw strategicznych, docelowo rozszerzających katalog narzędzi zwiększania zatrudnienia, takich jak budowa Stref Aktywności Gospodarczej, Inkubatora Nowoczesnych Technologii czy Tarnowskiego Gniazda Innowacyjnych Specjalizacji⁵⁹.

2.8.2 Ubóstwo

Osoby ubogie, niezdolne do pracy z powodu wieku lub innej przyczyny czy doświadczające czasowych trudności z zaspokajaniem swoich potrzeb bytowych mogą otrzymać wsparcie z **Centrum Usług Społecznych w Tarnowie** w formie zasiłków pieniężnych – stałych, okresowych czy celowych.

Wsparciem dla osób ubogich są także dodatki – mieszkaniowe i energetyczne. Ten pierwszy przysługuje gospodarstwom domowym o dochodzie nieprzekraczającym pułapu określonego w ustawie i posiadającym tytuł prawny do lokalu o powierzchni nie większej niż określona

⁵⁸ Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 7-9.

⁵⁹ Projekt „Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030”, załącznik do uchwały Nr LIX/579/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 27 stycznia 2022 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu "Strategii Rozwoju Miasta - Tarnów 2030", s. 23-24.

w ustawie. Ma on stanowić wsparcie dla zapewnienia odpowiednich warunków bytowych osób o niskich dochodach. Dodatek energetyczny przysługuje odbiorcy wrażliwemu energii elektrycznej. Odbiorcą wrażliwym energii elektrycznej jest osoba, której przyznano dodatek mieszkaniowy, która jest stroną umowy kompleksowej lub umowy sprzedaży energii elektrycznej zawartej z przedsiębiorstwem energetycznym i zamieszkuje w miejscu dostarczania energii elektrycznej. Aktualnie w związku z wejściem w życie Ustawy o dodatku osłonowym, przyznawanie dodatków energetycznych pozostało zawieszone.

Wsparciem w kwestii zapewnienia godziwego miejsca do mieszkania dla mieszkańców miasta o niewielkim dochodzie i zmagających się z ubóstwem są **mieszkania o najmie socjalnym i mieszkania komunalne**. Według danych z *Oceny zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok*, w 2021 roku do dyspozycji mieszkańców było 159 lokali o najmie socjalnym i 2 306 mieszkań komunalnych.

Mieniem komunalnym Gminy Miasta Tarnowa zarządza **Miejski Zarząd Budynków Sp. z o.o. w Tarnowie**. Jednym z jego działań jest zawieranie umów najmu na lokale mieszkalne i użytkowe. Uprawnienie do wynajmu lokalu z mieszkaniowego zasobu Gminy Miasta Tarnowa na czas nieoznaczony przysługuje osobom, które spełniają łącznie następujące warunki: są członkami wspólnoty samorządowej Miasta, są członkami gospodarstw domowych o niskich dochodach i mają niezaspokojone potrzeby mieszkaniowe. Z kolei uprawnienie do zawarcia umowy najmu socjalnego lokalu przysługuje osobom, które spełniają łącznie następujące warunki: są członkami wspólnoty samorządowej Miasta, są członkami gospodarstw domowych o bardzo niskich dochodach oraz nie mają tytułu prawnego do lokalu⁶⁰.

W mieście funkcjonuje także **Tarnowskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o.o.** Towarzystwo zajmuje się budową i wynajmem lokali mieszkalnych o umiarkowanych kosztach utrzymania. Lokale wynajmowane są osobom nieposiadającym tytułu prawnego do innego lokalu mieszkalnego i mającym dochód nie większy niż określony w zasadach najmu. Przy kwalifikacji osób do zawarcia umowy najmu brane są także pod uwagę kryteria

⁶⁰ Uchwała nr XVIII/194/2019 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 24 października 2019 roku w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Miasta Tarnowa.

uwzględniające dotychczasową sytuację zawodową (zatrudnienie) i mieszkaniową (warunki zamieszkania w dotychczasowym lokalu)⁶¹.

Od 2021 roku działa w Tarnowie **Sklep Socjalny 3S**. Jego działalność polega na sprzedaży produktów i towarów o preferencyjnych cenach dostępnych dla mieszkańców Tarnowa o niższych dochodach takich jak renciści i emeryci, rodziny wielodzietne, niepełnosprawni czy bezrobotni. Ze sklepu mogą korzystać zarówno osoby objęte pomocą społeczną, jak również osoby i rodziny niekorzystające dotąd z takiego wsparcia, które spełniają określone kryteria⁶².

2.8.3 Przeciwdziałanie bezrobociu – znajomość przez mieszkańców podmiotów zaangażowanych

Duża część mieszkańców miasta (68,5%) wskazuje, że zna działalność Powiatowego Urzędu Pracy, a prawie co trzeci respondent ankiety wskazał, że korzystał ze wsparcia tej instytucji. Z kolei Centra i Klub Integracji Społecznej zna co czwarty tarnowianin, który wziął udział w ankiecie.

Tabela 12. Poziom znajomości i korzystania ze wsparcia podmiotów działających w obszarze przeciwdziałania bezrobociu w Tarnowie

	znam	korzystałem/am ze wsparcia
Powiatowy Urząd Pracy	68,5%	29,0%
Centra i Klub Integracji Społecznej	24,6%	2,1%
Tarnowskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego	35,8%	4,1%
mieszkania o najmie socjalnym	31,1%	2,5%
mieszkania komunalne	39,0%	5,3%

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

⁶¹ Tarnowskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o.o., <https://www.tarnowskietbs.pl/pl/>, dostęp: 28.04.2022.

⁶² Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r., s. 77.

2.8.4 Przeciwdziałanie bezrobociu - podsumowanie

Tabela 13. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze przeciwdziałania bezrobociu w Tarnowie

Podmiot	Realizowane usługi w zakresie przeciwdziałania bezrobociu
Powiatowy Urząd Pracy w Tarnowie	• realizowanie usług pośrednictwa pracy; • świadczenie usług poradnictwa zawodowego; • wspieranie w rozwijaniu kwalifikacji zawodowych bezrobotnych; • udzielanie zachęt do zakładania własnej działalności gospodarczej; • wspieranie osób z niepełnosprawnością i cudzoziemców na rynku pracy; • realizacja programów wspierających zatrudnienie osób o szczególnych trudnościach w wyjściu z bezrobocia
Centra Integracji Społecznej (utworzone przez Spółdzielnię Socjalną Serwis, Fundację Partnerstwo Dla Przyszłości, Centrum Edukacji i Wsparcia RES-GEST)	• wspieranie aktywizacji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
Centrum Usług Społecznych w Tarnowie	• udzielanie pomocy z przyczyny bezrobocia i ubóstwa • przyznawanie zasiłków pieniężnych i dodatków dla osób w trudnej sytuacji materialnej, w tym niemogących podjąć zatrudnienia
Miejski Zarząd Budynków Sp. z o.o. w Tarnowie	• zarządzanie mieniem komunalnym miasta; • oferowanie lokali z mieszkaniowego zasobu miasta dla osób o niskich dochodach z niezaspokojonymi potrzebami mieszkaniowymi
Tarnowskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego Sp. z o.o.	• budowanie i wynajmowanie lokali mieszkalnych o umiarkowanych kosztach utrzymania dla osób o umiarkowanych dochodach z brakiem tytułu prawnego do innego lokalu
Sklep Socjalny 3S prowadzony przez Fundację MOST	• realizacja sprzedaży produktów i towarów o preferencyjnych cenach dostępnych dla mieszkańców Tarnowa o niższych dochodach

Fundacja Edumocni	realizacja szkoleń zawodowych, staży, projektów aktywizacji zawodowej, doradztwa zawodowego, pomocy stypendialnej, projektów o charakterze społecznym ze szczególnym uwzględnieniem sektorów edukacji i rynku pracy
Fundacja im. Hetmana Jana Tarnowskiego	realizacja projektów wspierających zatrudnienie (także samozatrudnienie) – w szczególności kobiet, osób z niepełnosprawnością, osób w wieku 50+, osób o niskich kwalifikacjach czy długotrwale bezrobotnych

Źródło: opracowanie własne.

2.9 Kultura

Według danych GUS w Tarnowie działają 3 publiczne centra, domy i ośrodki kultury. Wszystkie z nich posiadają salę widowiskową, a łączna liczba standardowych miejsc na tych salach przekracza 1,8 tys. Placówki te dysponowały także na koniec 2020 roku według GUS 1 pracownią fotograficzną, 2 pracowniami plastycznymi, 2 pracowniami muzycznymi i 2 salami baletowymi/tanecznymi.

Jedną z instytucji kultury działających w mieście jest **Tarnowskie Centrum Kultury**. W ofercie podmiotu znajdują się:

- działalność Kina Marzenie;
- koncerty i inne imprezy muzyczne;
- Pracownia Sztuk Wizualnych z zajęciami z zakresu interdyscyplinarnej edukacji artystycznej skierowanymi do dzieci, młodzieży i dorosłych;
- wystawy;
- Szkoła Muzyków Rockowych z indywidualnymi zajęciami muzycznymi;
- występy kabaretowe;
- warsztaty.

Główne imprezy organizowane przez Tarnowskie Centrum Kultury to: Tarnowska Nagroda Filmowa - Festiwal Wybranych Polskich Filmów Fabularnych, Letni festiwal BYŁ SOBIE BLUES, Noc Kabaretowa, Zaduszki Dżemowe, Rockowe O!płateczki, koncerty S.M.Rcok i in.⁶³.

⁶³ Tarnowskie Centrum Kultury, <https://www.tck.pl/aktualnosci.html>, dostęp: 28.04.2022.

Centrum Sztuki Mościce to samorządowa instytucja kultury województwa małopolskiego. Działa ona w zakresie kultywowania dziedzictwa regionu, udostępniania i popularyzowania sztuki profesjonalnej, edukacji kulturalnej i prezentacji dorobku artystycznego twórców i zespołów. Wśród działań tego podmiotu są:

- działalność kina Millennium;
- koncerty;
- spektakle teatralne z udziałem artystów i teatrów z całego kraju;
- spotkania i wystawy;
- festiwale – takie jak Festiwal Teatrów Tańca SCENA OTWARTA, Górnołotni o tematyce spotkań ludzi gór czy Muzyczne tarasy z koncertami, spotkaniami z artystami, wystawami i seansami filmowymi, prezentującymi sztukę muzyczną⁶⁴.

Biuro Wystaw Artystycznych to instytucja kultury Miasta Tarnowa, działająca w zakresie wystaw i imprez artystycznych. Realizuje wystawy prac artystycznych, a także prowadzi działania edukacyjne. Wyjątkową inicjatywą Biura jest Festiwal Sztuki ArtFest im. Bogusława Wojtowicza.

W Tarnowie działa teatr dramatyczny - **Teatr im. L. Solkiego**. Według danych GUS wystawia on rocznie ponad 200 przedstawień (mniej w ostatnich latach z uwagi na pandemię COVID-19).

W Tarnowie funkcjonuje 5 **muzeów** łącznie z oddziałami. Muzea, jakie oferuje Tarnów to:

- Muzeum Okręgowe w Tarnowie z oddziałami: Muzeum Ratusz – Galeria Sztuki dawnej, Muzeum Historii Tarnowa i Regionu, Regionalne Centrum Edukacji o Pamięci, Muzeum Etnograficzne⁶⁵;
- Muzeum Diecezjalne w Tarnowie.

Miejska Biblioteka Publiczna im. Juliusza Słowackiego w Tarnowie to instytucja kultury miasta Tarnowa z 10 filiami i punktem bibliotecznym w mieście. Poza działalnością związaną z wypożyczaniem księgozbioru Biblioteka oferuje lekcje i warsztaty biblioteczne, spotkania

⁶⁴ Centrum Sztuki Mościce, <https://csm.tarnow.pl/>, dostęp: 28.04.2022.

⁶⁵ Muzeum Okręgowe w Tarnowie, <https://muzeum.tarnow.pl/>, dostęp: 28.04.2022.

autorskie, wykłady i sesje popularno-naukowe, a także skupia mieszkańców w klubach czytelniczych⁶⁶.

Poza wspomnianymi **kinami**, będącymi własnością Gminy Miasta Tarnowa i województwa małopolskiego, w Tarnowie działa także kino komercyjne CINEMA3D. Jak wskazuje GUS łączna liczba sal w kinach w Tarnowie to 8 z ponad 1,7 tys. miejsc na widowni.

Pałac Młodzieży to placówka Gminy Miasta Tarnowa, funkcjonująca w systemie edukacji narodowej. To centrum oświatowo-kulturalne dla dzieci i młodzieży, oferujące zajęcia edukacyjne, pozaszkolne, dodatkowe dla dzieci chcących rozwijać swoje talenty, plany kulturalne i sportowe. Placówka organizuje także konkursy oraz imprezy i wydarzenia, nie tylko o zasięgu lokalnym⁶⁷.

Katalog instytucji działających w obszarze kultury w mieście planowany jest do rozszerzenia o Mediatekę – główną bibliotekę miejską. To obok m.in. rozszerzenia oferty kulturalnej i sportowej, a także integracji działań Tarnowskiego Centrum Kultury i Pałacu Młodzieży leży w planach projektowanej *Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030*⁶⁸

Przedstawiciele organizacji działających w obszarze kultury wskazują, że mają w planach rozwinięcie swojej oferty – o nowe zajęcia i inne elementy oferty spędzania czasu wolnego (np. kinowe poranki dla dzieci), jednakże potrzebne im są do tego zasoby kadrowe i lokalowe, a tych nie zawsze mają pod dostatkiem [IDI 1]. Barrierami dla ich rozwoju stają się właśnie finanse - koszty utrzymania, koszty pracy, koszty lokalowe [IDI 1]. Instytucje kultury podejmują działania zmierzające do dostosowania do oczekiwań rynku, by otwierać nowe formy wsparcia i pracownie, które odpowiedzą na zainteresowania mieszkańców, w tym dzieci i młodzieży. Z drugiej strony jednak przedstawiciel jednej z instytucji kultury wskazał, że od jakiegoś czasu jego podmiot trwa w strategii „przetrwalniczej”. Wskazuje na bariery

⁶⁶ Miejska Biblioteka Publiczna im. Juliusza Słowackiego w Tarnowie, <https://www.biblioteka.tarnow.pl/>, dostęp: 28.04.2022.

⁶⁷ Pałac Młodzieży, <http://www.pm.tarnow.pl>, dostęp: 28.04.2022.

⁶⁸ Projekt „Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030”, załącznik do uchwały Nr LIX/579/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 27 stycznia 2022 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu "Strategii Rozwoju Miasta - Tarnów 2030", s. 20.

związane z finansami, ale i sytuacje w otoczeniu, które dotknęły instytucje kultury takie jak pandemia czy aktualnie napływ uchodźców i potrzeby wsparcia tej grupy [IDI 7].

Podmioty działające w obszarze kultury w mieście są dobrze znane mieszkańcom – ok. 60% respondentów wskazało na znajomość poszczególnych instytucji, a ok. 40% przyznało, że korzystało z ich usług. Mniejszym zainteresowaniem na tle Tarnowskiego Centrum Kultury czy Centrum Sztuki Mościce cieszy się Biuro Wystaw Artystycznych, nadal jednak prawie połowa ankietowanych tarnowian wskazała, że zna ten podmiot.

Tabela 14. Poziom znajomości i korzystania ze wsparcia podmiotów działających w obszarze kultury w Tarnowie

	znam	korzystałem/am ze wsparcia
Tarnowskie Centrum Kultury	66,0%	40,4%
Centrum Sztuki Mościce	64,6%	47,7%
Teatr im. L. Solskiego	67,6%	48,2%
Miejska Biblioteka Publiczna im. J. Słowackiego	60,3%	41,3%
Biuro Wystaw Artystycznych	46,6%	20,8%

Źródło: ankieta wśród mieszkańców Gminy Miasta Tarnowa.

Tabela 15. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze kultury w Tarnowie

Podmiot	Realizowane usługi w zakresie kultury
Tarnowskie Centrum Kultury	• organizacja wydarzeń kulturalnych, w tym muzycznych; • organizacja warsztatów, zajęć i innych przedsięwzięć angażujących mieszkańców w praktykowanie działalności kulturalnej; • budowanie oferty spędzania czasu wolnego; • promowanie kultury, sztuki
Centrum Sztuki Mościce	• organizacja wydarzeń kulturalnych, w tym muzycznych; • organizacja warsztatów, zajęć i innych przedsięwzięć angażujących mieszkańców w praktykowanie działalności kulturalnej; • budowanie oferty spędzania czasu wolnego; • promowanie kultury, sztuki

Biuro Wystaw Artystycznych	• realizacja wystaw i imprez artystycznych; • budowanie oferty spędzania czasu wolnego; • promowanie kultury, sztuki
Teatr im. L. Solskiego	• realizacja spektakli teatralnych; • budowanie oferty spędzania czasu wolnego; • promowanie kultury, sztuki
Miejska Biblioteka Publiczna im. Juliusza Słowackiego w Tarnowie	• zapewnianie mieszkańcom dostępu do księgozbioru; • budowanie oferty spędzania czasu wolnego; • promowanie czytelnictwa
Kina (Marzenie, Millennium, CINEMA3D)	• realizacja projekcji filmów; • budowanie oferty spędzania czasu wolnego; • promowanie kultury, sztuki
Fundacja Artystyczna Pegaz	• działalność w zakresie kultury, sztuki i edukacji, współpraca ze szkołami, domami kultury, firmami, organizatorami wypoczynku oraz innymi fundacjami
Fundacja Pracownia Kreatywna	• działalność artystyczna – zajęcia plastyczne, artystyczne, rozwojowe i techniczne dla dzieci i dorosłych, organizacja innych warsztatów i wydarzeń o charakterze twórczym, kreatywnym, społecznym czy ekologicznym
Stowarzyszenie "Kumoterki i Kumotry"	• promocja muzyki i regionalnego folkloru
Fundacja Promocji Artystycznej "Aspiranci"	• organizacja inicjatyw i wydarzeń kulturalnych; • współpraca z wieloma organizacjami, instytucjami oraz artystami z miejskiej sfery kultury
Stowarzyszenie Inicjatyw Kulturalno-Młodzieżowych Art	• wspieranie projektów kulturalnych; • organizacja koncertów, spektakli, spotkań autorskich, wystaw, akcji, prelekcji proekologicznych, kursów szkoleniowych i seminariów
Stowarzyszenie Kulturalno-Społeczne Romów "Centrum Kultury Romów w Polsce"	• kultywowanie tradycji romskich i promocja romskiej kultury; • organizowanie kulturalnych przeglądów i wystaw, a także imprez kulturalnych, prowadzenie działalności wydawniczej
Stowarzyszenie Nie Teraz	• praca nad edukacją świadomego odbioru sztuki, a w szczególności teatru
Stowarzyszenie Otwarta Kultura	• promocja sceny alternatywnej i młodych artystów

Stowarzyszenie Restauracji w Tarnowie	organizacja społeczności gastronomicznej - organizacja Festiwalu Kuchni i Kultur Świata
Tarnowskie Towarzystwo Kulturalne	- wspieranie inicjatyw kulturalnych organizowanie wystaw artystycznych miejscowych artystów, publikowanie prac literackich miejscowego środowiska; - przewodzenie badań naukowych nad regionem tarnowskim

Źródło: opracowanie własne.

2.10 Kultura fizyczna i turystyka

W Gminie Miasta Tarnowa w 2020 roku działały następujące organizacje sportowe: 49 Uczniowskich Klubów Sportowych, 5 Ognisk Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej, 17 Towarzystw Sportowych, 3 Związki Sportowe i 37 Klubów Sportowych⁶⁹.

Przedstawiciel podmiotu działającego w obszarze sportu (ale i wspomagania osób z niepełnosprawnością) wskazuje, że tworzenie nowych sekcji sportowych i rozwój działalności wymaga nakładów finansowych, a ich niedostatki często są barierą dla rozwoju tego typu organizacji [IDI 4].

Tabela 16. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze kultury fizycznej i turystyki w Tarnowie

Podmiot	Realizowane usługi w zakresie kultury fizycznej i turystyki
kluby i towarzystwa sportowe (np. Jaskółka Tarnów, MKS Tarnovia, Unia Tarnów, Błękitni Tarnów, uczniowskie i szkolne kluby sportowe, Polskie Towarzystwo Gimnastyczne Sokół-Świat Pracy, Tarnowski Klub Tenisowy, Tarnowski Klub Bokserski)	- zapewnianie miejsca dla praktykowania aktywności fizycznej; - przewodzenie sekcji sportowych z dziedzin m.in. piłki nożnej, siatkówki, tenisa, żużla, biegania, boksu, sztuk walki; - integracja lokalnej społeczności; - promocja zdrowego stylu życia

Źródło: opracowanie własne.

⁶⁹ Raport o stanie miasta 2020, Urząd Miasta Tarnowa, Tarnów 2021, s. 268.

2.11 Pobudzanie aktywności obywatelskiej

Urząd Miasta Tarnowa podejmuje szereg inicjatyw, skupiających się na włączaniu społeczności lokalnej w decydowanie o funkcjonowaniu miasta. Jednym z najbardziej istotnych działań w tym zakresie jest inicjatywa **Budżetu Obywatelskiego**. Rokrocznie mieszkańcy mogą zgłosić przedsięwzięcia do realizacji w ramach tego mechanizmu, a następnie zdecydować w drodze głosowania, które z nich zostaną wdrożone. Na 2022 roku pula funduszy przeznaczona na realizację zadań z Budżetu Obywatelskiego wynosi ponad 4 mln zł⁷⁰, podobnie jak na 2023 rok (procedura budżetu obywatelskiego w trakcie trwania na moment tworzenia niniejszej diagnozy)⁷¹.

Wpływanie społeczności na decyzje podejmowane przez zarządzających miastem możliwe jest także poprzez takie podmioty jak:

- **Tarnowska Rada Seniorów**, której zadaniem jest inicjowanie przedsięwzięć w zakresie integracji społecznej pokolenia 60+ i zaspokojenia potrzeb tej grupy społecznej, podejmowanie działań zmierzających do wykorzystania potencjału i czasu seniorów na rzecz inicjatyw środowiskowych, w szczególności w zakresie kultury, sportu i edukacji, opiniowanie lokalnych rozwiązań prawnych dotyczących sytuacji osób starszych⁷²;
- **Powiatowa Społeczna Rada do Spraw Osób Niepełnosprawnych**, której zadaniem jest inspirowanie przedsięwzięć zmierzających do integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz realizacji praw osób niepełnosprawnych, opiniowanie projektów programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych, ocena realizacji programów pod kątem ich skutków dla osób z niepełnosprawnością⁷³;

⁷⁰ Budżet Obywatelski 2022, <https://tarnow.pl/Dla-mieszkancow/Urząd-Miasta/Budżet-Obywatelski/Budżet-Obywatelski-2022>, dostęp: 28.04.2022.

⁷¹ Budżet Obywatelski 2023, <https://tarnow.pl/Dla-mieszkancow/Urząd-Miasta/Budżet-Obywatelski/Budżet-Obywatelski-2023>, dostęp: 28.04.2022.

⁷² Tarnowska Rada Seniorów, <https://tarnow.pl/Dla-mieszkancow/Polityka-społeczna-i-zdrowie/Dla-Seniora/Tarnowska-Rada-Seniorow>, dostęp: 28.04.2022.

⁷³ Powiatowa Społeczna Rada do Spraw Osób Niepełnosprawnych, <https://bip.malopolska.pl/umtarnow,m,261324,powiatowa-społeczna-rada-do-spraw-osob-niepełnosprawnych.html>, dostęp: 28.04.2022.

- **Młodzieżowa Rada Miejska**, której zadaniem jest m.in. reprezentowanie interesów młodzieży wobec instytucji rządowych i samorządowych, kształtowanie postaw patriotycznych, demokratycznych, przedsiębiorczości i odpowiedzialności, zapewnienie możliwości uczestnictwa młodzieży w procesie podejmowania decyzji bezpośrednio wpływających na sposób i jakość jej życia oraz integracja i współpraca środowisk młodzieży – na moment tworzenia niniejszej diagnozy MRM nie funkcjonowała.

Wieloletni program współpracy Gminy Miasta Tarnowa z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na lata 2021-2025 zakłada szereg inicjatyw, które mają służyć większemu zaangażowaniu podmiotów społecznych w funkcjonowanie miasta. Wśród form współpracy realizowanych przez miasto wymienić można: zlecanie zadań organizacjom pozarządowym, tworzenie wspólnych zespołów o charakterze doradczym i konsultacyjnym, udostępnianie lokali i innych obiektów miejskich na działalność organizacji pozarządowych, przekazywanie informacji o możliwościach finansowania organizacji społecznych czy zbieranie i publikowanie informacji o tych organizacjach⁷⁴.

Formą integracji mieszkańców, jak i miejscem dyskusji, wyrażania opinii i podejmowania wspólnych decyzji są **radę osiedli**. Aktualnie działa takich rad 15.

W ramach *Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030* planuje się stworzenie w mieście Centrum Dialogu, co ma sprzyjać rozwojowi społeczeństwa obywatelskiego⁷⁵.

⁷⁴ Wieloletni program współpracy Gminy Miasta Tarnowa z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na lata 2021-2025, Załącznik do uchwały Nr XVIII/172/2015 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 26 listopada 2015

⁷⁵ Projekt „Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030”, załącznik do uchwały Nr LIX/579/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 27 stycznia 2022 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu "Strategii Rozwoju Miasta - Tarnów 2030", s. 21.

Tabela 17. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze pobudzania aktywności obywatelskiej w Tarnowie

Podmiot	Realizowane usługi w zakresie pobudzania aktywności obywatelskiej
Urząd Miasta Tarnowa, inne instytucje miejskie	• inicjowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi i miastem; • zlecanie zadań organizacjom pozarządowym; • realizowanie wsparcia merytorycznego, lokalowego, finansowego i promocyjnego; • konsultowanie miejskich planów, przedsięwzięć i dokumentów strategicznych i programowych z organizacjami pozarządowymi; • prowadzenie prac związanych z Budżetem Obywatelskim
podmioty reprezentujące określone grupy społeczne do władz samorządowych (Tarnowska Rada Seniorów, Powiatowa Społeczna Rada do Spraw Osób Niepełnosprawnych, Młodzieżowa Rada Miejska)	• reprezentowanie interesów określonych grup; • inicjowanie przedsięwzięć i decyzji pod kątem wspierania reprezentowanych grup; • opiniowanie i konsultowanie nowych lokalnych rozwiązań prawnych
rady osiedli	• integracja społeczności osiedlowej, stanowienie pola do dyskusji, wyrażenia opinii; • realizacja inicjatyw integracyjnych
Fundacja AntySchematy2	• wspieranie działań edukacyjnych na rzecz walki z ksenofobią, rasizmem i dyskryminacją, promocja pokojowego współistnienia w wielokulturowym środowisku oraz ochrona pamięci
Klub Tarnowski	• działalność na rzecz rozwoju Tarnowa – organizacja akcji i przedsięwzięć na rzecz rozwoju lokalnego
Stowarzyszenie Aktywnych Mieszkańców "Jestem Miastem"	• projekt społeczny chcących aktywnie spędzać czas w towarzystwie innych, dzielić się pasjami i zmieniać swoje otoczenie; • wspieranie działań społecznych i kulturalnych w Tarnowie; • organizacja akcji, warsztatów i wydarzeń

Stowarzyszenie Inicjatyw Regionalnych	• organizowanie współpracy i partycypacji obywatelskiej młodzieży, wspieranie idei integracji europejskiej, tworzenie i realizacja nowych inicjatyw regionalnych, tak na terenie kraju jak i w kooperacji międzynarodowej, troska o dziedzictwo kulturowe i środowisko naturalne; • organizacja takich wydarzeń jak szkolenia, konferencje, warsztaty, prelekcje, wystawy, imprezy sportowe i wiele innych przedsięwzięć dydaktyczno-integracyjnych
Tarnowska Fundacja Dobrosąsiedzkiej Współpracy	• popularyzowanie działań sprzyjających rozwojowi dobrosąsiedzkich, równoprawnych, partnerskich stosunków na wielu płaszczyznach
Towarzystwo Przyjaciół Mościc	• promocja Mościc, integracja mieszkańców • archiwizacja dokumentów, pamiątek; • organizacja imprez i konkursów

Źródło: opracowanie własne.

3. Współpraca między jednostkami świadczącymi usługi społeczne

Podmioty funkcjonujące w obszarze usług społecznych w Tarnowie podejmują między sobą różnego rodzaju współpracę. Przykładem może być działalność organizacji pozarządowej oferującej zajęcia kulturalne dla dzieci w mieście, która podejmuje aktywną współpracę i promocję swojej oferty w tarnowskich szkołach i podmiotach działających na rzecz dzieci [IDI 1]. Podobnie funkcjonuje w lokalnym otoczeniu inna organizacja skoncentrowana na usługach edukacyjnych i pomocowych dla dzieci, która podejmuje współpracę np. z uczelniami wyższymi, zapewniając miejsce dla praktykantów (w obszarze psychologii, psychoterapii), a specjaliści działający w tej organizacji pełnią rolę wykładowców na tych uczelniach [IDI 2]. Widoczna jest aktywna współpraca między różnymi instytucjami kultury i organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze kultury w mieście [IDI 7, 8]. Organizacje działające w obszarze wspierania osób z niepełnosprawnością i chorych często współpracują aktywnie z podmiotami ochrony zdrowia, którzy zapewniają im „klientów”, informując o możliwościach wsparcia. Jednocześnie same te organizacje udzielają informacji o tym, gdzie jeszcze osoby z trudnościami mogą udać się po pomoc [IDI 6]. Poza podmiotami publicznymi organizacje pozarządowe współpracują także z lokalnym biznesem [IDI 3, 4, 5], często w formie sponsoringu ze strony lokalnych przedsiębiorstw takich jak Grupa Azoty [IDI 4]. Jedna z organizacji pozarządowych, działających w mieście, wskazała jednak, że możliwość współpracy z przedsiębiorstwami w Tarnowie jest bardziej ograniczona niż w większych miastach z uwagi na strukturę lokalnego rynku, skupiającego się głównie wokół małych przedsiębiorstw o mniejszym zaangażowaniu w społeczną odpowiedzialność biznesu. Można obserwować dużą aktywność takich firm jak Grupa Azoty, jednakże z jednej strony tak dużych firm jest mało, a z drugiej – otrzymują one wiele wniosków z prośbami o wsparcie i trudno jest „przebić się” ze swoim przedsięwzięciem [IDI 6].

Podczas indywidualnych wywiadów pogłębionych poruszono kwestię poprawy jakości współpracy między instytucjami działającymi w mieście, w szczególności na linii podmiotów publicznych i organizacji pozarządowych. Wśród pomysłów na poprawę tej współpracy wymieniono:

- umożliwienie prezentacji oferty działających organizacji pozarządowych, w szczególności w obszarze wspierania dzieci w instytucjach publicznych (np. szkoły) [IDI 1], a więc wspieranie działań promocyjnych organizacji pozarządowych;
- udzielanie przez miasto wsparcia podmiotom trzeciego sektora o charakterze konsultacji prawnych – z zakresu prawa zamówień publicznych, prawa pracy itp. [IDI 2];
- udzielanie przez miasto wsparcia lokalowego podmiotom z trzeciego sektora – na miarę możliwości zasobu miejskiego [IDI 1];
- zapewnienie cyklicznego, bardziej programowanego i możliwego do przewidzenia systemu współpracy i finansowania przedsięwzięć realizowanych przez instytucje kultury i organizacje pozarządowe w mieście – podmiotom tym częstokroć trudno jest zaplanować działania w dłuższej perspektywie wobec trudności w predykcji swoich zasobów finansowych zależnych od miasta i ogłaszanych konkursów [IDI 7];
- stworzenie platformy/bazy dialogu/grona porozumienia i wymiany doświadczeń dla organizacji społecznych i podmiotów publicznych [IDI 1, 5, 7] – wskazywano, że na ten moment funkcjonuje nieformalna grupa tarnowska z organizacjami pozarządowymi i przedstawicielami samorządu, która ma jednak charakter kooperacji doraźnej [IDI 2];
- zapewnienie wysłuchiwanie potrzeb i wniosków organizacji pozarządowych dotyczących działań prowadzonych w mieście – brak uważnego pochylenia się nad uwagami od trzeciego sektora przekłada się bowiem następnie np. na niedostosowanie budżetów do prac organizacji pozarządowych i trudności w realizacji przez nie zaplanowanych zadań [IDI 1];
- pracę nad usprawnieniem systemu decyzyjnego w jednostkach publicznych tak, by podejmowanie działań było mniej czasochłonne [IDI 3];
- pracę nad zmniejszeniem uciążliwości działalności dokumentującej i sprawozdawczej po realizacji działań zleconych i dofinansowanych [IDI 6, 8] – wskazano, że często te same dane i informacje przekazuje się do kilku instytucji w mieście, które mogłyby tymi sprawozdaniami się wymieniać [IDI 6]; należy jednocześnie pamiętać, że sprawozdawczość i wymagana dokumentacja wynika z odrębnych przepisów prawa i jest niezbędna przy zlecaniu zadań organizacjom pozarządowym;

- stworzenie warunków dla równych szans w ubieganiu się o dofinansowania przedsięwzięć dla wszystkich organizacji pozarządowych [IDI 1].

4. Spis tabel

Tabela 1. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze polityki prorodzinnej w Tarnowie	7
Tabela 2. Poziom znajomości i korzystania ze wsparcia podmiotów działających na rzecz rodzin w Tarnowie	15
Tabela 3. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze wspierania rodziny w Tarnowie	16
Tabela 4. Poziom znajomości i korzystania ze wsparcia podmiotów działających w obszarze pieczy zastępczej w Tarnowie.....	20
Tabela 5. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze pieczy zastępczej w Tarnowie.....	21
Tabela 6. Poziom znajomości i korzystania ze wsparcia podmiotów działających w obszarze pomocy społecznej w Tarnowie	26
Tabela 7. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze pomocy społecznej w Tarnowie	27
Tabela 8. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze promocji i ochrony zdrowia w Tarnowie	32
Tabela 9. Poziom znajomości i korzystania ze wsparcia podmiotów działających w obszarze wspierania osób z niepełnosprawnością w Tarnowie	40
Tabela 10. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze wspierania osób z niepełnosprawnością w Tarnowie	40
Tabela 11. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze edukacji publicznej w Tarnowie	45
Tabela 12. Poziom znajomości i korzystania ze wsparcia podmiotów działających w obszarze przeciwdziałania bezrobociu w Tarnowie.....	50
Tabela 13. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze przeciwdziałania bezrobociu w Tarnowie	51
Tabela 14. Poziom znajomości i korzystania ze wsparcia podmiotów działających w obszarze kultury w Tarnowie.....	55

Tabela 15. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze kultury w Tarnowie	55
Tabela 16. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze kultury fizycznej i turystyki w Tarnowie	57
Tabela 17. Katalog podmiotów, świadczących usługi społeczne w obszarze pobudzania aktywności obywatelskiej w Tarnowie	60

5. Bibliografia

- Ocena zasobów pomocy społecznej Gminy Miasta Tarnowa za 2021 rok, załącznik do uchwały Nr LXIV/626/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 kwietnia 2022 r.;
- Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Mieście Tarnowie na lata 2021-2025, Załącznik do uchwały Nr L/457/2021 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 24 czerwca 2021 r.;
- Projekt Strategii Rozwoju Miasta – Tarnów 2030, załącznik do uchwały Nr LIX/579/2022 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 27 stycznia 2022 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu Strategii Rozwoju Miasta - Tarnów 2030;
- Raport o stanie miasta 2020, Urząd Miasta Tarnowa, Tarnów 2021;
- Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie oraz z realizacji Programu Rozwoju Rodzinnej Pieczy Zastępczej dla Miasta Tarnowa za lata 2017-2021;
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Tarnowa na lata 2017-2020, Załącznik do Uchwały Nr XXXIV/344/2017 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 26 stycznia 2017 r.;
- Uchwała nr LIV/507/2021 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 28 października 2021 roku w sprawie przekształcenia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Tarnowie, utworzenia Centrum Usług Społecznych w Tarnowie oraz nadania mu statutu;
- Uchwała nr XVIII/194/2019 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 24 października 2019 roku w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Miasta Tarnowa;
- Wieloletni program współpracy Gminy Miasta Tarnowa z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na lata 2021-2025, Załącznik do uchwały Nr XVIII/172/2015 Rady Miejskiej w Tarnowie z dnia 26 listopada 2015 r.